

เอกสารวิชาการ

เรื่องที่ ๑

การแต่งตั้งผู้ชำระบัญชี
ห้างหุ้นส่วนจำกัด กรณีผิดสัญญาซื้อขายกับกรมปศุสัตว์
(หุ้นส่วนผู้จัดการเสียชีวิต)

โดย

นายเอกอัคร ทะชาดา
นายประสิทธิ์ เกษตะระ

เลขทะเบียนวิชาการที่

๖๒(๒)-๐๕๑๓-๐๙๘

สถานที่ดำเนินการ

สำนักกฎหมาย

ระยะเวลาดำเนินการ

๒๕๖๒

การเผยแพร่

สำนักกฎหมาย กรมปศุสัตว์

<http://legal.dld.go.th>

ผลงานวิชาการ (KM)

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่อง การแต่งตั้งผู้ชำระบัญชี ห้างหุ้นส่วนจำกัด กรณีผิดสัญญาซื้อขายกับกรมปศุสัตว์
(หุ้นส่วนผู้จัดการเสียชีวิต)

โดย นายเอกอัครระ ทะชาดา	ตำแหน่ง นิติกรปฏิบัติการ
กลุ่มคดีทั่วไปและนิติกรรมสัญญา	สำนักกฎหมาย
กรมปศุสัตว์	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
ขอประเมินเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง	นิติกรชำนาญการ
กลุ่มคดีทั่วไปและนิติกรรมสัญญา	สำนักกฎหมาย
กรมปศุสัตว์	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
ปี พ.ศ. ๒๕๖๒	

การจัดทำสัญญาซื้อขายก็เพื่อเป็นการผูกพันคู่สัญญาซึ่งคู่สัญญาจะต้องมีการลงนามในสัญญาซื้อขายและสัญญาค้ำประกัน จึงจะมีผลผูกพันตามกฎหมาย สำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์ กรมปศุสัตว์ ได้จัดทำสัญญาซื้อขายกับห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. โดยห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. มีนาย ข. เป็นหุ้นส่วนจำพวกไม่จำกัดความรับผิดและเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ แต่เนื่องจากห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. ผิดสัญญาเพราะไม่สามารถส่งมอบสิ่งของได้ตามกำหนด สำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์ กรมปศุสัตว์ จึงได้มีหนังสือทวงถาม และแจ้งการปรับไปยังภูมิลำเนาของห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. แต่ปรากฏว่าไม่มีผู้รับหนังสือ จึงได้ตรวจสอบข้อมูลจนได้พบว่า นาย ข. หุ้นส่วนผู้จัดการเสียชีวิตแล้ว ด้วยโรคหัวใจล้มเหลว และไม่มีผู้ใดดำเนินกิจการแทนห้าง สำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์ กรมปศุสัตว์ในฐานะผู้เสียหายจึงต้องดำเนินการตามกฎหมาย เมื่อพิจารณาแล้วกรณีนี้เป็นข้อพิพาทในเรื่องของสัญญาซื้อขาย จึงถือเป็นคดีแพ่ง เป็นคดีที่ไม่มีข้อพิพาท จึงอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลจังหวัด และการจะดำเนินการตามกฎหมายในกรณีนี้ มีแนวทางเดียว คือ ร้องขอต่อศาลให้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ตั้งผู้ชำระบัญชีเพื่อมาชำระสะสางกิจการของห้างให้แล้วเสร็จ ทั้งในส่วนที่เป็นหนี้หรือทรัพย์สินของห้าง จึงได้เสนอเรื่องไปยังสำนักงานอัยการจังหวัดสมุทรปราการเพื่อพิจารณาดำเนินการยื่นคำร้องต่อศาลจังหวัดสมุทรปราการ ทั้งนี้ เป็นไปตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๑๔ ที่บัญญัติให้พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ในการดำเนินคดีแพ่งแทนรัฐบาล หน่วยงานของรัฐที่เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ราชการส่วนกลาง หรือราชการส่วนภูมิภาคในศาล และหน่วยงานของรัฐ หรือนิติบุคคลซึ่งมิใช่หน่วยงานของรัฐ พนักงานอัยการจังหวัดสมุทรปราการพิจารณาพยานหลักฐานต่าง ๆ แล้วจึงได้ยื่นคำร้องต่อศาลจังหวัดสมุทรปราการ เนื่องจากห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. มีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ คดีจึงอยู่ในเขตอำนาจของศาลจังหวัดสมุทรปราการ โดยขอให้

ศาลมีคำสั่งแต่งตั้ง นางสาว ค. ผู้เป็นหุ้นส่วนของห้างหุ้นส่วน ก. หรือเจ้าพนักงานบังคับคดีของกรมบังคับคดี หรือบุคคลอื่นตามที่ศาลเห็นสมควรให้เป็นผู้ชำระบัญชี ต่อมาศาลจังหวัดสมุทรปราการ ได้มีคำสั่งแต่งตั้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีของกรมบังคับคดีเป็นผู้ชำระบัญชีของห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. เพื่อจัดการทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วนจำกัด แล้วนำเงินมาชดใช้ค่าเสียหายแก่กรมปศุสัตว์

ผู้ขอรับการประเมิน
สิงหาคม ๒๕๖๒

คำนำ

สัญญาซื้อขายเป็นสัญญาต่างตอบแทนและมีค่าตอบแทนซึ่งผู้ขายและผู้ซื้อต่างก็มีหน้าที่ที่จะต้องชำระหนี้ตอบแทนซึ่งกันและกัน กล่าวคือผู้ขายมีหน้าที่ต้องโอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินให้แก่ผู้ซื้อและผู้ซื้อมีหน้าที่ที่ต้องใช้ราคาให้แก่ผู้ขายตามที่ตกลงกัน เมื่อคู่สัญญาได้ตกลงทำสัญญาแล้ว คู่สัญญาย่อมผูกพันตนในอันที่จะต้องปฏิบัติตามสัญญาที่ได้ให้ไว้แก่กัน กรณีที่ผู้ขายผิดสัญญาไม่สามารถส่งมอบสิ่งของได้ ผู้ซื้อย่อมบอกเลิกสัญญาได้แต่ถ้าหากหุ้นส่วนผู้จัดการเสียชีวิตโดยไม่ได้แจ้งให้คู่สัญญาทราบและไม่มีผู้ดำเนินกิจการแทน ผู้เสียหายต้องร้องขอต่อศาลให้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ตั้งผู้ชำระบัญชีเพื่อมาชำระสะสางการงานของห้างให้แล้วเสร็จ กับการจัดการใช้หนี้เงินและแจก จำหน่ายทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วนนั้น

สำนักกฎหมาย เห็นถึงความสำคัญในการแก้ไขปัญหากรณิดังกล่าว และเพื่อประโยชน์ของทางราชการที่จะได้รับการชดใช้ค่าเสียหาย ผู้ขอรับการประเมินจึงได้นำกรณีที่กรมปศุสัตว์โดยสำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์ได้ทำสัญญาซื้อขายกับห้างหุ้นส่วนจำกัด มาเป็นกรณีศึกษาที่ผู้จัดการของห้างหุ้นส่วนเสียชีวิตและไม่มีผู้ดำเนินกิจการแทน เป็นเหตุให้กรมปศุสัตว์ได้รับความเสียหาย ได้มีการดำเนินคดีตามกฎหมายโดยยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ศาลมีคำสั่งแต่งตั้งผู้ชำระบัญชีของห้างหุ้นส่วนจำกัด คดีนี้ศาลได้มีคำสั่งแต่งตั้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีของกรมบังคับคดีเป็นผู้ชำระบัญชีของห้างหุ้นส่วนจำกัดแล้ว กรณีศึกษาในครั้งนี้อยู่ระหว่างขั้นตอนของกรมบังคับคดีตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นผู้ชำระบัญชี เพื่อจัดการทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วนจำกัด และนำเงินมาชดใช้ค่าเสียหายให้แก่กรมปศุสัตว์ หวังว่าจะสามารถนำไปปรับใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ราชการแก่นิติกร ข้าราชการ หรือผู้สนใจคดีพิพาทเกี่ยวกับการตั้งผู้ชำระบัญชีได้

ผู้ขอรับการประเมิน

สิงหาคม ๒๕๖๒

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(ก)
คำนำ	(ค)
สารบัญ	(ง)
บทที่	
๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	๒
๑.๓ ขอบเขตของการศึกษา.....	๒
๑.๔ วิธีการดำเนินการศึกษา	๒
๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๒
๒ แนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง	๓
๒.๑ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	๓
๒.๑.๑ บ่อเกิดแห่งหนี้	๓
๒.๑.๒ สิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของนิติบุคคล.....	๔
๒.๑.๓ การเลิกสัญญา	๕
๒.๑.๔ ผลแห่งการเลิกสัญญา.....	๕
๒.๑.๕ การเลิกห้างหุ้นส่วน	๖
๒.๑.๖ การนำบทบัญญัติเรื่องห้างหุ้นส่วนสามัญมาใช้ในห้างหุ้นส่วนจำกัด	๖
๒.๑.๗ การชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล และบริษัทจำกัด.....	๗
๒.๒ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	๙
๒.๒.๑ เขตอำนาจศาล	๙
๒.๒.๒ อำนาจฟ้อง	๙
๒.๒.๓ คำพิพากษาและคำสั่ง.....	๑๐
๒.๓ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม	๑๑
๒.๔ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ และที่แก้ไขเพิ่มเติม	๑๑
๒.๕ พระราชบัญญัติองค์การอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๓	๑๑
๒.๖ หนังสือกระทรวงการคลังที่ กค ๐๔๐๖.๒/ว ๔๔ ลงวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๔๙ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติในการอุทธรณ์ ฎีกาคดีแพ่งและอุทธรณ์คดีปกครอง	๑๒
๓ กระบวนการแต่งตั้งผู้ชำระบัญชี ห้างหุ้นส่วนจำกัด กรณีผิดสัญญาซื้อขายกับกรมปศุสัตว์ (หุ้นส่วนผู้จัดการเสียชีวิต).....	๑๔
๓.๑ บ่อเกิดแห่งหนี้.....	๑๔
๓.๑.๑ โดยนิติกรรมสัญญา	๑๔
๓.๑.๒ โดยนิติเหตุ.....	๑๔

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
๓.๒ นิติบุคคล	๑๕
๓.๒.๑ ประเภทของนิติบุคคล	๑๕
๓.๒.๒ สิทธิหน้าที่ของนิติบุคคล	๑๖
๓.๒.๓ ผู้มีอำนาจจัดการนิติบุคคล	๑๗
๓.๒.๔ ความรับผิดทางแพ่งของนิติบุคคล	๑๘
๓.๓ การเลิกสัญญา	๑๙
๓.๓.๑ สิทธิเลิกสัญญาโดยข้อสัญญา	๒๐
๓.๓.๒ สิทธิเลิกสัญญาโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย	๒๐
๓.๓.๓ ผลแห่งการเลิกสัญญา	๒๑
๓.๔ การเลิกหุ้นส่วนและการชำระบัญชี	๒๓
๓.๕ การดำเนินคดีแพ่ง	๒๕
๓.๕.๑ ความหมายของคดีแพ่ง	๒๕
๓.๕.๒ การเตรียมคดี	๒๕
๓.๕.๓ อำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ	๒๘
๓.๕.๔ ขั้นตอนกระบวนการในการดำเนินคดี	๓๐
๓.๕.๕ การอุทธรณ์ ฎีกา	๓๒
๔ บทสรุปและข้อเสนอแนะ	๓๕
๔.๑ บทสรุป	๓๕
๔.๒ ข้อเสนอแนะ	๓๖
บรรณานุกรม	๓๘
ภาคผนวก	๓๙

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การดำเนินคดีแพ่งที่นำมาศึกษาในครั้งนี้เป็นการแต่งตั้งผู้ชำระบัญชี กรณีที่กรมปศุสัตว์ โดยสำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์ได้ทำสัญญาซื้อขายไนโตรเจนเหลว จำนวน ๒๐๘,๐๐๐ ลิตร เป็นเงินทั้งสิ้น ๑,๔๐๒,๑๒๘ บาท (หนึ่งล้านสี่แสนสองพันหนึ่งร้อยยี่สิบแปดบาทถ้วน) กับ ห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. โดยนาย ข. หัวหน้าผู้จัดการ ตามสัญญาซื้อขายเลขที่ ๑/๒๕๕๘ (สทช.) ลงวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๕๗ ซึ่งตามสัญญาข้อ ๓ กำหนดให้ผู้ขายส่งมอบสิ่งของที่ซื้อขายตามสัญญา ให้แก่ผู้ซื้อเป็นงวด ๆ ณ สำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์ ตำบลปากช่อง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ครบกำหนดส่งมอบงวดสุดท้าย (งวดที่ ๑๖) ภายในวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ แต่ห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. ไม่ได้ส่งมอบสิ่งของที่ซื้อขายภายในระยะเวลาที่กำหนดตามสัญญา สำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์ กรมปศุสัตว์ จึงได้มีหนังสือแจ้งไปยังห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. ผู้ขาย เพื่อให้ดำเนินการส่งมอบสิ่งของและขอสงวนสิทธิ์การปรับตามสัญญา แต่ปรากฏว่าหนังสือดังกล่าวไม่มีผู้รับ และถูกส่งคืนกลับมายังสำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์ โดยทราบภายหลังว่านาย ข. หัวหน้าผู้จัดการเสียชีวิตแล้ว และไม่มีผู้ดำเนินกิจการต่อ สำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์ กรมปศุสัตว์ จึงเห็นสมควรดำเนินการยกเลิกสัญญาดังกล่าว และริบหลักประกันพร้อมทั้งคิดค่าปรับ กรณีคู่สัญญาไม่สามารถส่งมอบสิ่งของได้ตามเงื่อนไขของสัญญา แต่เนื่องจากไม่สามารถติดต่อคู่สัญญาได้ ซึ่งมาทราบภายหลังว่านาย ข. เสียชีวิตแล้ว จึงเป็นกรณีที่ไม่สามารถยกเลิกสัญญาได้ เป็นเหตุทำให้สำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์ กรมปศุสัตว์เสียหาย

เมื่อหุ้นส่วนจำกัด ก. ไม่จำกัดความรับผิดชอบและเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ ผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคลตาย เป็นเหตุให้สำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์ กรมปศุสัตว์ เสียหาย และเพื่อให้เกิดสิทธิทางกฎหมายสามารถทำการบอกเลิกสัญญาริบหลักประกัน และทวงให้ชำระหนี้ตามสัญญาซื้อขายได้ กรมปศุสัตว์จึงยื่นคำร้องขอให้ศาลตั้งผู้ชำระบัญชีของห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. และเนื่องจากมูลเหตุในเรื่องนี้เกิดขึ้นในพื้นที่ต่างจังหวัด ความยุ่งยากและด้วยระยะเวลาที่จำกัด ต้องประสานงานรวบรวมข้อมูลพยานหลักฐาน และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินคดี ซึ่งการดำเนินการกรณีดังกล่าวมีกฎหมาย ระเบียบ หลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบจึงต้องศึกษาข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้ครบถ้วนและทำความเข้าใจถึงเจตนารมณ์ของกฎหมาย ศึกษา วิเคราะห์ รวบรวมข้อเท็จจริงอย่างเป็นระบบ ลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหลัง และพฤติการณ์แวดล้อม ตลอดจนศึกษาแนวคำพิพากษาศาลฎีกา เพื่อประกอบการดำเนินคดีให้ครบถ้วนทุกประเด็นก่อนเสนอความเห็นให้กรมปศุสัตว์ขอความอนุเคราะห์ให้พนักงานอัยการดำเนินคดีแพ่งแทนกรมปศุสัตว์

๑.๒ วัตถุประสงค์การศึกษา

๑. เพื่อศึกษากฎหมาย ระเบียบ และหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีแพ่งกรณีร้องขอให้ศาลตั้งผู้ชำระบัญชีของห้างหุ้นส่วนจำกัด

๒. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินคดีแพ่งกรณีร้องขอให้ศาลตั้งผู้ชำระบัญชีของห้างหุ้นส่วนจำกัด

๓. เพื่อเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหา กรณีห้างหุ้นส่วนผู้จัดการของห้างหุ้นส่วนจำกัดตายก่อนปฏิบัติให้เป็นไปตามสัญญา

๑.๓ ขอบเขตการศึกษา

ศึกษาการดำเนินคดีแพ่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พระราชบัญญัติองค์การอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๓ แนวคำพิพากษาศาลฎีกา พระธรรมนูญศาลยุติธรรม ตลอดจนกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

๑.๔ วิธีการศึกษา

การศึกษาเรื่องนี้ ใช้วิธีการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสาร และหลักฐานที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ ได้ศึกษาจากข้อกำหนดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง คำพิพากษาศาลฎีกา ที่เกี่ยวกับบ่อเกิดแห่งหนี้ในเรื่องของสัญญา สิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของนิติบุคคล การบอกเลิกสัญญาทางแพ่งกรณีคู่สัญญาไม่ปฏิบัติตามสัญญาหรือข้อตกลง การเลิกห้างหุ้นส่วน การตั้งผู้ชำระบัญชีและการชำระบัญชี เขตอำนาจศาลในการยื่นคำร้องขอให้ศาลตั้งผู้ชำระบัญชีของห้างหุ้นส่วนจำกัด อำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการในการดำเนินคดีแพ่งให้หน่วยงานราชการ ระเบียบ หนังสือแจ้งเวียนของทางราชการ รวมทั้งกฎหมายและแนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่ได้จากตำรา หนังสือ คู่มือ และข้อคิดเห็นในบทความทางวิชาการต่าง ๆ ตลอดจนศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต เอกสารเผยแพร่ของหน่วยงานราชการหรือหน่วยงานของเอกชนต่าง ๆ โดยเอกสารทั้งหมดนี้ จะได้นำมาประมวลเป็นข้อมูลเพื่อนำมาศึกษาเชิงพรรณนา และเชิงวิเคราะห์ถึงการดำเนินคดีแพ่ง และหาข้อสรุปเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานต่อไป

๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. เพื่อให้ทราบถึงกฎหมาย ระเบียบ และหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีแพ่งกรณีร้องขอให้ศาลตั้งผู้ชำระบัญชีของห้างหุ้นส่วนจำกัด

๒. เพื่อให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรคในการดำเนินคดีกรณีร้องขอให้ศาลตั้งผู้ชำระบัญชีของห้างหุ้นส่วนจำกัด

๓. เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการแก้ไขปัญหา กรณีหุ้นส่วนผู้จัดการของห้างหุ้นส่วนจำกัดตายก่อนปฏิบัติให้เป็นไปตามสัญญา

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินการกรณีกรมปศุสัตว์ได้จัดทำสัญญาซื้อขาย กับ ห้างหุ้นส่วนจำกัด แต่ห้างหุ้นส่วนจำกัดไม่ได้ส่งมอบสิ่งของตามสัญญาซื้อขาย จึงได้มีหนังสือไปยังห้างหุ้นส่วนจำกัด ให้มาปฏิบัติให้เป็นไปตามสัญญาแต่ห้างหุ้นส่วนจำกัดก็เพิกเฉย ภายหลังจากนั้นจึงทราบว่า ห้างหุ้นส่วนผู้จัดการเสียชีวิต เป็นเหตุให้กรมปศุสัตว์ได้รับความเสียหาย เนื่องจากไม่สามารถบอกเลิกสัญญา และริบหลักประกันสัญญา เพื่อประโยชน์ของทางราชการที่จะได้รับชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้นอีกด้วย วิธีการร้องขอต่อศาลเพื่อให้ตั้งผู้ชำระบัญชี ซึ่งต้องศึกษากฎหมาย ระเบียบ และหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๒.๑ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

๒.๑.๑ บ่อเกิดแห่งหนี้

หนี้เป็นนิติสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองฝ่าย โดยฝ่ายหนึ่งเรียกว่า “ลูกหนี้” มีหน้าที่ต้องกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งให้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า “เจ้าหนี้” มีวัตถุประสงค์แห่งหนี้เป็นการกระทำการงดเว้นกระทำการ และส่งมอบทรัพย์สิน โดยเจ้าหนี้มีสิทธิที่จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔ ที่บัญญัติว่า ด้วยอำนาจแห่งมูลหนี้ เจ้าหนี้อย่อมมีสิทธิจะเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ อนึ่งการชำระหนี้ด้วยงดเว้นการอันใดอันหนึ่งก็ย่อมมิได้ ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้จึงเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล อาจเรียกได้ว่าเป็นบุคคลสิทธิระหว่างกัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า บุคคลสิทธิเป็นสิทธิที่ไต่กันระหว่างคู่กรณี(เจ้าหนี้-ลูกหนี้) นั่นเอง ในกรณีที่ลูกหนี้ไม่กระทำตามที่ในสิทธิเรียกร้องที่เจ้าหนี้อยู่ การบังคับชำระหนี้ที่จำเป็นต้องใช้สิทธิทางศาลเท่านั้น ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๒๑๓ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า ถ้าลูกหนี้ละเลยเสียไม่ชำระหนี้ของตน เจ้าหนี้จะร้องขอต่อศาลให้สั่งบังคับชำระหนี้ก็ได้

“บ่อเกิดแห่งหนี้” หรือ “มูลแห่งหนี้” แบ่งออกเป็น ๒ ประการ ดังนี้

๑. โดยนิติกรรมสัญญา นิติกรรมสัญญาเป็นการกระทำของบุคคลโดยตั้งใจมุ่งหมายกระทำให้เกิดผลในทางกฎหมาย ซึ่งตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๔๙ นิติกรรม หมายถึงการใด ๆ อันทำลงโดยชอบด้วยกฎหมายและด้วยใจสมัคร มุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคล เพื่อจะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ หมายความว่า การกระทำของบุคคลโดยชอบด้วยกฎหมายและด้วยใจสมัครมุ่งในการผูกนิติสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เพื่อก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวในสิทธิ ซึ่งนิติกรรมอาจมีได้ทั้งนิติกรรมฝ่ายเดียว เช่น พินัยกรรม ส่วนนิติกรรมสองฝ่าย เช่น สัญญาซื้อขาย แลกเปลี่ยน เช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ เป็นต้น

๒. นิติเหตุ นิติเหตุ คือ เหตุการณ์ที่ทำให้เกิดผลในกฎหมาย ซึ่งเกิดขึ้นเองโดยอำนาจของกฎหมาย

(๑) ละเมิด คือบุคคลได้กระทำด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่อก่อให้เกิดความ

เสียหายแก่สิทธิเด็ดขาดของบุคคลหรือสิทธิเด็ดขาดอื่น ๆ

(๒) การจัดการงานนอกสั่ง คือการที่บุคคลหนึ่งเข้าไปจัดการงานแทนบุคคลอีกคนหนึ่ง โดยที่ไม่ได้รับมอบหมายให้กระทำ หากจัดการดังกล่าวสมประโยชน์ผู้จัดก็มีสิทธิเรียกค่าใช้จ่ายที่ตนได้ออกไปก่อนได้ แต่ถ้าขัดและทำให้เกิดความเสียหายก็ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

(๓) ลากมิควรได้ คือการที่บุคคลหนึ่งได้รับทรัพย์สินจากบุคคลอื่นโดยไม่มีกฎหมายรองรับจึงต้องคืนให้แก่อีกฝ่าย

(๔) ตามกฎหมายอื่น เช่น หนี้ค่าภาษีอากรซึ่งเกิดจากบทบัญญัติประมวลรัษฎากร

๒.๑.๒ สิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของนิติบุคคล

นิติบุคคล คือ บุคคลตามกฎหมายที่กฎหมายสมมติขึ้น เพื่อให้มีความสามารถ มีสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบได้ตามกฎหมายเหมือนกับบุคคลธรรมดา คือ มีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา เช่น ความสามารถในการทำนิติกรรมสัญญา สิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สินต่าง ๆ เว้นแต่สิทธิหน้าที่บางประการที่มีได้เฉพาะในบุคคลธรรมดาเท่านั้น เช่นการสมรส เป็นต้น นิติบุคคลก่อตั้งขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่น ห้างหุ้นส่วนที่จดทะเบียน ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ ห้างหุ้นส่วนสามัญ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๐๖๔ และห้างหุ้นส่วนจำกัด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๐๗๘ หรือกฎหมายอื่น เช่น ทบวงการเมือง เช่น กระทรวง ทบวง และกรม ในรัฐบาล จังหวัด โดยจะมีสิทธิและหน้าที่ตามที่กฎหมายข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้งกำหนดไว้เท่านั้น (ข้อสังเกตตราสารจัดตั้งจะมีการระบุวัตถุประสงค์หรือลักษณะของกิจการของนิติบุคคลนั้น ๆ ไว้) ดังนั้น สิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติไว้ ดังนี้

มาตรา ๖๕ นิติบุคคลจะมีขึ้นได้ก็แต่ด้วยอาศัยอำนาจแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น

มาตรา ๖๖ นิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น ภายในขอบแห่งอำนาจหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ที่ได้บัญญัติหรือกำหนดไว้ในกฎหมายข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้ง

ผู้มีอำนาจจัดการนิติบุคคล

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๗๐ ได้บัญญัติถึงผู้มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคลไว้ดังนี้

“มาตรา ๗๐ นิติบุคคลต้องมีผู้แทนคนหนึ่งหรือหลายคน ทั้งนี้ตามที่กฎหมาย ข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้งจะได้กำหนดไว้

“ความประสงค์ของนิติบุคคลย่อมแสดงออกโดยผู้แทนของนิติบุคคล”

จากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้น เมื่อความประสงค์ของนิติบุคคลแสดงออกโดยผ่านผู้แทนของนิติบุคคล การแสดงออกหรือการกระทำของผู้แทนของนิติบุคคล รวมทั้งผู้มีอำนาจทำการแทนนิติบุคคล ถ้าเป็นการกระทำในหน้าที่ของผู้แทนหรือผู้มีอำนาจทำการแทนคือ ทำในนามของนิติบุคคลและอยู่ในขอบวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลหรือในขอบอำนาจที่ได้รับมอบอำนาจให้ทำการแทน ย่อมถือเป็นการ

กระทำของนิติบุคคล นิติบุคคลต้องผูกพันในการกระทำนั้น หากเกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น นิติบุคคลย่อมต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่บุคคลผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำนั้น

ความรับผิดชอบแห่งของนิติบุคคล

เมื่อนิติบุคคลมีหน้าที่แล้ว ไม่ว่าจะ เป็นหน้าที่ที่มีกฎหมายกำหนดไว้โดยตรง หรือหน้าที่ที่มีต่อบุคคลอื่นตามนิติสัมพันธ์ต่างๆ อันทำลงโดยชอบด้วยกฎหมายและด้วยใจสมัคร ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๙ ในการที่จะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ หากนิติบุคคลไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ เช่น หน้าที่ต้องส่งมอบสินค้าที่ขายให้แก่ผู้ซื้อ แต่ไม่สามารถส่งมอบสินค้า ก็ต้องรับผิดชอบส่งมอบสินค้าและชดใช้ค่าเสียหาย หรือผู้ซื้ออาจบอกเลิกสัญญาซื้อขายและเรียกให้ผู้ขายชดใช้ค่าเสียหายที่เกิดขึ้น นิติบุคคลก็ต้องมีความรับผิดชอบเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา

๒.๑.๓ การเลิกสัญญา

การเลิกสัญญามีอยู่ ๒ กรณี คือสิทธิเลิกสัญญาโดยข้อสัญญา หรือสิทธิเลิกสัญญาโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติว่า

“มาตรา ๓๘๖ ถ้าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งมีสิทธิเลิกสัญญาโดยข้อสัญญาหรือโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย การเลิกสัญญาเช่นนั้นย่อมทำด้วยแสดงเจตนาแก่อีกฝ่ายหนึ่ง

แสดงเจตนาดังกล่าวมาในวรรคก่อนนั้น ท่านว่าหาอาจจะถอนได้ไม่”

๒.๑.๔ ผลแห่งการเลิกสัญญา

เมื่อคู่สัญญาฝ่ายที่มีสิทธิเลิกสัญญาได้แสดงเจตนาเลิกสัญญาถูกต้องตามกฎหมายสำเร็จ ผลเป็นการบอกเลิกสัญญาแล้ว กฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๓๙๑ จึงได้บัญญัติผลแห่งการเลิกสัญญาไว้

“มาตรา ๓๙๑ เมื่อคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งได้ใช้สิทธิเลิกสัญญาแล้ว คู่สัญญา แต่ละฝ่ายจำต้องให้อีกฝ่ายหนึ่งได้กลับคืนสู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิม แต่ทั้งนี้จะต้องให้เป็นที่เสื่อมเสียแก่สิทธิของบุคคลภายนอกหาได้ไม่

ส่วนเงินอันจะต้องใช้คืนในกรณีดังกล่าวมาในวรรคต้นนั้น ท่านให้บวกดอกเบี้ยเข้าด้วยคิดตั้งแต่เวลาที่ได้รับไว้

ส่วนที่เป็นการทำงานอันได้กระทำให้และเป็นการยอมให้ใช้ทรัพย์สินนั้น การที่จะชดใช้คืน ท่านให้ทำได้ด้วยใช้เงินตามควรค่าแห่งการนั้น ๆ หรือถ้าในสัญญามีกำหนดว่าให้ใช้เงินตอบแทนก็ให้ใช้ตามนั้น

การใช้สิทธิเลิกสัญญานั้นหากระทบกระทั่งถึงสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายไม่”

กรณีมาตรา ๓๙๑ วรรคสี่ ที่บัญญัติว่า การใช้สิทธิเลิกสัญญานั้นหากระทบกระทั่งถึงสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายไม่นั้น เนื่องจากเหตุอันทำให้คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งมีสิทธิเลิกสัญญา เช่น การไม่ชำระหนี้โดยสิ้นเชิงหรือแต่บางส่วน การชำระหนี้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนกลายเป็นพันวิสัยเพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะโทษลูกหนี้ได้ เหล่านี้อาจก่อความเสียหายแก่คู่สัญญาฝ่ายที่มีสิทธิเลิกสัญญาขึ้นได้ ซึ่งเมื่อเกิดความเสียหายแล้ว ถึงแม้มีการเลิกสัญญา ความเสียหายนั้นก็ยังคงอยู่ ไม่ลบล้างความรับผิดชอบที่ลูกหนี้ได้ก่อขึ้น คู่สัญญาฝ่ายที่ต้องเสียหายย่อมมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนความเสียหายได้

๒.๑.๕ การเลิกห้างหุ้นส่วน

ห้างหุ้นส่วน คือ การที่มีบุคคลเข้าหุ้นส่วนกัน มีจุดมุ่งหมายเดียวกันเพื่อจะทำกิจการร่วมกัน มีจุดประสงค์เพื่อที่จะหากำไรเพื่อที่จะมาแบ่งปันกัน เมื่อมีการที่ลงมือร่วมกันแล้ว จะมีทั้งได้กำไร ขาดทุน ร่วมกันไประยะหนึ่งหรือตามที่มีการตกลงกันได้ ถ้าจะให้หุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งมารับผิดคนเดียวยกก็ไม่สามารถทำได้ หรือ ถ้ามีหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งได้เลิกห้างหุ้นส่วนนั้น อาจจะทำให้หุ้นส่วนคนอื่นเสียหายได้

การที่จะเลิกห้างหุ้นส่วนนั้นอาจเกิดจากตัวหุ้นส่วนเองซึ่งมีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อกัน หรือไม่มีการไว้วาจอกัน และบางกรณีเกิดจากความตาย ล้มละลาย หรือหุ้นส่วนบางคนตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ ซึ่งไม่สามารถที่จะทำการดำเนินกิจการต่อไปได้ และรวมถึงบางห้างหุ้นส่วนมีหุ้นส่วนเพียง ๒ คน จึงทำให้การเลิกห้างหุ้นส่วนนั้นเกิดขึ้นได้ และอีกคนหนึ่งไม่มีประสงค์ที่จะดำเนินการต่อไป ส่วนถ้าหุ้นส่วนคนใดต้องการที่จะทำกิจการต่อ อาจจะมีการที่รับซื้อหุ้นส่วนของผู้ที่ไม่มีประสงค์จะทำกิจการต่อนั้น และห้างหุ้นส่วนนั้นก็อาจไม่ต้องเลิกไป

การเลิกห้างหุ้นส่วน แบ่งได้เป็น ๔ กรณี

ก) การเลิกห้างหุ้นส่วนโดยข้อสัญญา ตามมาตรา ๑๐๕๕ (๑) – (๓)

ข) การเลิกห้างหุ้นส่วนโดยผลของกฎหมาย มีอยู่ ๒ กรณี ตามมาตรา ๑๐๕๕ (๔) และ (๕)

เป็นกรณีที่ไม่ได้เลิกกันโดยข้อตกลง แต่เป็นการเลิกตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ เมื่อมีกรณีอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นให้ถือว่าห้างเลิกกันไปโดยอัตโนมัติ โดยไม่ต้องอาศัยความยินยอมของห้างหุ้นส่วน และไม่จำเป็นต้องร้องขอให้ศาลสั่งเลิกด้วย ซึ่งมีอยู่ ๒ กรณี คือ

๑. ผู้เป็นหุ้นส่วนบอกเลิกในกรณีของห้างหุ้นส่วนไม่กำหนดเวลา

๒. ผู้เป็นหุ้นส่วนตาย ล้มละลาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ

ค) การเลิกห้างหุ้นส่วนโดยคำสั่งศาล

ง) คู่สัญญาตกลงเลิกห้างหุ้นส่วนกัน^๑

๒.๑.๖ การนำบทบัญญัติเรื่องห้างหุ้นส่วนสามัญมาใช้ในห้างหุ้นส่วนจำกัด

ห้างหุ้นส่วนจำกัด มีลักษณะเป็นห้างหุ้นส่วนตามมาตรา ๑๐๑๒ กล่าวคือ เป็นสัญญาซึ่งบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปตกลงเข้ากัน เพื่อกระทำการกิจการร่วมกัน ด้วยประสงค์จะแบ่งปันกำไรอันจะพึงได้แต่กิจการที่ทำนั้น มีผู้เป็นหุ้นส่วน ๒ จำพวก จำพวกแรก หุ้นส่วนที่จำกัดความรับผิดไม่เกินจำนวนเงินที่หุ้นส่วนผู้นั้นรับจะลงหุ้นในห้างหุ้นส่วน กับจำพวกที่ ๒ หุ้นส่วนซึ่งต้องรับผิดชอบในบรรดาหนี้ของห้างหุ้นส่วนไม่จำกัดจำนวน การก่อตั้งห้างหุ้นส่วนจำกัดกฎหมายบังคับให้ต้องจดทะเบียน และเมื่อจดทะเบียนแล้วก็มีฐานะเป็นนิติบุคคล ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๐๗๗ ประกอบมาตรา ๑๐๗๘ วรรคหนึ่ง

กรณีการนำบทบัญญัติเรื่องห้างหุ้นส่วนสามัญมาใช้ในห้างหุ้นส่วนจำกัดนั้น เป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๐๘๐ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า “บทบัญญัติว่าด้วยห้างหุ้นส่วนสามัญข้อใด ๆ หากมิได้ยกเว้นหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงไปโดยบทบัญญัติแห่งหมวด ๓ นี้ ท่านให้นำมาใช้

^๑ เอื้อน ขุนแก้ว, คู่มือการศึกษากฎหมายหุ้นส่วนและบริษัท, (พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินติง (ประเทศไทย), ๒๕๕๔), หน้า ๒๒ – ๓๒.

บังคับแก่ห้างหุ้นส่วนจำกัดด้วย” หมายความว่า การนำบทบัญญัติในเรื่องห้างหุ้นส่วนสามัญหมวดสอง มาใช้กับห้างหุ้นส่วนจำกัดนั้น จะนำมาใช้เมื่อห้างหุ้นส่วนจำกัดมิได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ ถ้าหากบทบัญญัติ เกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนจำกัดบัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้ว ก็ไม่สามารถนำบทบัญญัติในเรื่องห้างหุ้นส่วนสามัญมาใช้ได้

ซึ่งในการเลิกห้างหุ้นส่วนจำกัดตามมาตรา ๑๐๕๕ (๔) ประกอบมาตรา ๑๐๘๐ เหตุในการเลิกห้าง ได้แก่ เมื่อหุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิดชอบล้มละลายหรือตกเป็นคนที่ไร้ความสามารถ ห้างหุ้นส่วนจำกัดนั้นย่อมเลิกกัน^๒

๒.๑.๗ การชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล และบริษัทจำกัด

แนวทางในการตั้งผู้ชำระบัญชีและหลักการชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล เป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่บัญญัติไว้ ดังนี้

มาตรา ๑๒๔๙ ห้างหุ้นส่วนก็ดี บริษัทก็ดี แม้จะได้เลิกกันแล้ว ก็ให้พึงถือว่ายังคงตั้งอยู่ ครอบงำเวลาที่จำเป็นเพื่อการชำระบัญชี

มาตรา ๑๒๕๐ หน้าที่ของผู้ชำระบัญชี คือชำระสะสางการทำงานของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้นให้เสร็จไป กับจัดการใช้หนี้เงินและแจกจ่ายทรัพย์สินทรัพย์ของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้น

มาตรา ๑๒๕๑ ห้างหุ้นส่วนก็ดี บริษัทก็ดี ในเมื่อเลิกกันเพราะเหตุอื่นนอกจากล้มละลาย หุ้นส่วนผู้จัดการห้างหรือกรรมการของบริษัทยอมเข้าเป็นผู้ชำระบัญชี เว้นไว้แต่ข้อสัญญาของห้าง หรือ ข้อบังคับของบริษัทจะมีกำหนดไว้เป็นสถานอื่น

ถ้าไม่มีผู้ชำระบัญชีตั้งว่ามานี้ และเมื่อพนักงานอัยการหรือบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในการนี้ ร้องขอ ท่านให้ศาลตั้งผู้ชำระบัญชี

มาตรา ๑๒๕๓ ภายในสิบสี่วันนับแต่ได้เลิกห้างเลิกบริษัท หรือถ้าศาลได้ตั้งผู้ชำระบัญชึ้นับแต่วันที่ศาลตั้ง ผู้ชำระบัญชีต้องกระทำดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

(๑) บอกกล่าวแก่ประชาชนโดยประกาศโฆษณาในหนังสือพิมพ์แห่งท้องที่อย่างน้อยหนึ่ง คราวว่าห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้นได้เลิกกันแล้ว และให้ผู้เป็นเจ้าหนี้ทั้งหลายยื่นคำทวงหนี้แก่ผู้ชำระบัญชี

(๒) ส่งคำบอกกล่าวอย่างเดียวกันเป็นจดหมายลงทะเบียนไปรษณีย์ไปยังเจ้าหนี้ทั้งหลาย ทุก ๆ คน บรรดามีชื่อปรากฏในสมุด บัญชี หรือเอกสารของห้างหรือบริษัทนั้น

มาตรา ๑๒๕๔ การเลิกหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้น ผู้ชำระบัญชีต้องนำบอกให้จดทะเบียน ภายในสิบสี่วันนับแต่วันที่เลิกกัน และในการนี้ต้องระบุชื่อผู้ชำระบัญชีทุก ๆ คนให้จดลงทะเบียนไว้ด้วย

มาตรา ๑๒๕๕ ผู้ชำระบัญชีต้องทวงบดลุขึ้นโดยเร็วที่สุดที่เป็นวิสัยจะทำได้ ส่งให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบลงสำคัญว่าถูกต้อง แล้วต้องเรียกประชุมใหญ่

มาตรา ๑๒๗๐ เมื่อการชำระบัญชีกิจการของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทสำเร็จลง ผู้ชำระบัญชีต้องทำรายงานการชำระบัญชีแสดงว่า การชำระบัญชึ้นั้นได้ดำเนินไปอย่างไร และได้จัดการ ทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้นไปประการใด แล้วให้เรียกประชุมใหญ่เพื่อเสนอรายงานนั้น และชี้แจงกิจการต่อที่ประชุม

^๒ เอื้อน ขุนแก้ว, คู่มือการศึกษากฎหมายหุ้นส่วนและบริษัท, เพ็ญอังก, หน้า ๖๑ - ๖๘.

เมื่อที่ประชุมใหญ่ได้ให้อนุมัติรายงานนั้นแล้ว ผู้ชำระบัญชีต้องนำข้อความที่ได้ประชุมกันนั้นไปจดทะเบียนภายในสิบสี่วันนับแต่วันประชุม เมื่อได้จดทะเบียนแล้วดังนี้ให้ถือว่าเป็นที่สุดแห่งการชำระบัญชี

ผู้ชำระบัญชี

บุคคลที่จะเป็นผู้ชำระบัญชีเป็นไปตามลำดับดังนี้

๑) กรณีที่สัญญาของห้างหรือข้อบังคับของห้างหุ้นส่วนหรือของบริษัทกำหนดไว้ให้บุคคลใดเป็นผู้ชำระบัญชี บุคคลนั้นย่อมเป็นผู้ชำระบัญชี

๒) หากไม่มีสัญญาตามข้อ ๑) หุ้นส่วนผู้จัดการของห้าง หรือกรรมการของบริษัท ย่อมเป็นผู้ชำระบัญชี

๓) กรณีที่ไม่มีผู้ชำระบัญชี เมื่อพนักงานอัยการหรือบุคคลผู้มีส่วนได้เสียร้องขอศาลจะมีคำสั่งตั้งผู้ชำระบัญชี

ข้อสังเกต ในกรณีที่กรรมการมีความขัดแย้งกัน และมีการร้องขอ ศาลอาจตั้งให้คนกลาง เช่น เจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นผู้ชำระบัญชีก็ได้

หน้าที่ของผู้ชำระบัญชี

ผู้ชำระบัญชีมีหน้าที่สะสางการงานของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่ตนเป็นผู้ชำระบัญชีให้เสร็จสิ้นไป และมีหน้าที่ชำระหนี้ตลอดจนจำหน่ายสินทรัพย์ของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้น ซึ่งการชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท ผู้ชำระบัญชีมีหน้าที่ต้องปฏิบัติดังต่อไปนี้

(๑) ชำระสะสางการงานของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้นให้เสร็จไป (มาตรา ๑๒๕๐)

(๒) บอกกล่าวโฆษณาในหนังสือพิมพ์แห่งท้องที่อย่างน้อยหนึ่งคราวว่าห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้นได้เลิกกันแล้ว ส่งหนังสือบอกกล่าวไปยังบรรดาเจ้าหนี้ทุกคนที่มีหลักฐานปรากฏว่า เป็นเจ้าหนี้ของ ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้นโดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียน เพื่อแจ้งให้ทราบว่าห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้นได้เลิกกันแล้ว จึงขอให้เจ้าหนี้ยื่นคำทวงหนี้และมาติดต่อขอรับชำระหนี้ให้เป็นการเสร็จสิ้นไป (มาตรา ๑๒๕๓)

(๓) จัดทะเบียนการเลิกห้างหุ้นส่วน หรือบริษัท (มาตรา ๑๒๕๔)

(๔) จัดทำบัญชีเพื่อส่งต่อให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบ แล้วเรียกประชุมใหญ่ (มาตรา ๑๒๕๕)

(๕) หน้าที่ในการรวบรวม จำหน่ายทรัพย์สินและชำระหนี้

(๖) ดำเนินการจัดสรรเงินในการชำระหนี้

(๗) เรียกประชุมผู้เป็นหุ้นส่วนหรือประชุมผู้ถือหุ้น เพื่อเสนอรายงานเสร็จการชำระบัญชี (มาตรา ๑๒๗๐ วรรคแรก)

(๘) จัดทะเบียนสิ้นสุดการชำระบัญชี (มาตรา ๑๒๗๐ วรรคแรก)^๓

จะเห็นได้ว่า การเลิกกิจการของห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลและบริษัท เป็นเรื่องที่ต้องกระทบต่อบุคคลหลายฝ่ายทั้งภายในและภายนอกห้างหุ้นส่วนและบริษัท ฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้ชำระบัญชีที่จักต้องดำเนินการในด้านการชำระบัญชี เพื่อให้บุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ จัดการชำระหนี้หาก

^๓ เอื้อน ขุนแก้ว, คู่มือการศึกษากฎหมายหุ้นส่วนและบริษัท, เพ็ญอ้วง, หน้า ๑๓๓ - ๑๓๖.

ยังมีหนี้สินผูกพัน และเรียกเก็บเงินจากลูกหนี้ ซึ่งหมายความว่า เมื่อห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลหรือบริษัทจำกัดได้เลิกกันแล้ว ก็ต้องมีผู้ชำระบัญชี และผู้ชำระบัญชีมีหน้าที่โดยทั่วไปคือ ชำระสะสางการงานของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลนั้นให้เสร็จสิ้นไป การชำระบัญชีย่อมรวมถึงการที่จะต้องปฏิบัติตามสัญญาที่ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทยังมีความผูกพันอยู่กับบุคคลภายนอก ผู้ชำระบัญชีจะต้องตรวจดูทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล หรือของบริษัทและต้องติดตามทวงหนี้สิน และเรียกค่าหุ้นที่ค้างชำระด้วย และนอกจากนี้ ผู้ชำระบัญชียังต้องปฏิบัติตามคำสั่งของที่ประชุมผู้เป็นหุ้นส่วนหรือที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้น อันเกี่ยวกับการชำระบัญชีด้วย

อนึ่ง หากผู้ชำระบัญชีตรวจพบว่ามีเจ้าหนี้อยู่แล้ว แต่ไม่มายื่นคำทวงหนี้ก็ให้ผู้ชำระบัญช้นำจำนวนเงินที่เป็นหนี้ไปวางทรัพย์ไว้ที่สำนักงานวางทรัพย์ กรมบังคับคดี หรือถ้าห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทอยู่ในเขตอำนาจศาลใดให้ไปวางทรัพย์ในสำนักงานวางทรัพย์ภูมิกาศนั้น และภายในกำหนดเวลา ๒ ปี หลังจากจดทะเบียนการชำระบัญชีแล้วไม่มีผู้ใดมายื่นขอรับชำระหนี้ ก็เป็นอันว่าหนี้นั้นขาดอายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๒๗๒

๒.๒ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

๒.๒.๑ เขตอำนาจศาล

คำร้องขอเพิกถอนมติที่ประชุมหรือที่ประชุมใหญ่ของนิติบุคคล คำร้องขอเลิกนิติบุคคล คำร้องขอตั้งหรือถอนผู้ชำระบัญชี หรือคำร้องขออื่นใดเกี่ยวกับนิติบุคคล ให้เสนอต่อศาลที่นิติบุคคลนั้น มีสำนักงานใหญ่อยู่ในเขตศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๔ เบญจ ที่บัญญัติว่า

“มาตรา ๔ เบญจ คำร้องขอเพิกถอนมติของที่ประชุมหรือที่ประชุมใหญ่ของนิติบุคคล คำร้องขอเลิกนิติบุคคล คำร้องขอตั้งหรือถอนผู้ชำระบัญชีของนิติบุคคล หรือคำร้องขออื่นใดเกี่ยวกับนิติบุคคล ให้เสนอต่อศาลที่นิติบุคคลนั้นมีสำนักงานแห่งใหญ่อยู่ในเขตศาล”

๒.๒.๒ อำนาจฟ้อง

การดำเนินคดีแพ่งเป็นเรื่องการดำเนินการเกี่ยวกับข้อพิพาททางแพ่งหรือการใช้สิทธิทางศาลในทางแพ่ง การที่ผู้ใดจะมีอำนาจดำเนินคดีแพ่งหรืออำนาจฟ้องนั้น ต้องพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๕ ซึ่งเป็นแม่บทของการดำเนินคดีแพ่ง ที่บัญญัติว่า

“มาตรา ๕๕ เมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้น เกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่งหรือบุคคลใดจะต้องใช้สิทธิทางศาล บุคคลนั้นชอบที่จะเสนอคดีของตนต่อศาลส่วนแพ่งที่มีเขตอำนาจได้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายแพ่งและประมวลกฎหมายนี้

ซึ่งกรณีนี้บุคคลใดจะต้องใช้สิทธิทางศาล ให้เริ่มคดีโดยยื่นคำร้องขอต่อศาล และศาลจะนัดไต่สวนคำร้องของผู้ร้องโดยศาลอาจเรียกพยานมาสืบได้เองตามที่เห็นจำเป็นและวินิจฉัยชี้ขาดตามที่เห็นสมควรและยุติธรรม จึงเรียกว่าเป็น “คดีที่ไม่มีข้อพิพาท” ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๘๘ ที่บัญญัติว่า

“มาตรา ๑๘๘ ในคดีที่ไม่มีข้อพิพาท ให้ใช้ข้อบังคับต่อไปนี้

(๑) ให้เริ่มคดีโดยยื่นคำร้องขอต่อศาล

(๒) ศาลอาจเรียกพยานมาสืบได้เองตามที่เห็นจำเป็น และวินิจฉัยชี้ขาดตามที่เห็นสมควร

และยุติธรรม

(๓) ทางแก้แห่งคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลนั้นให้ใช้ได้แต่โดยวิธียื่นอุทธรณ์หรือฎีกาเท่านั้น และให้อุทธรณ์ฎีกาได้แต่เฉพาะในสองกรณีต่อไปนี้

(ก) ถ้าศาลได้ยกคำร้องขอของคู่ความฝ่ายที่เริ่มคดีเสียทั้งหมดหรือแต่บางส่วน หรือ

(ข) ในเหตุที่มีได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการพิจารณาหรือพิพากษาหรือคำสั่ง

(๔) ถ้าบุคคลอื่นใดนอกจากคู่ความที่ได้ยื่นฟ้องคดีอันไม่มีข้อพิพาทได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับคดีโดยตรงหรือโดยอ้อม ให้ถือว่าบุคคลเช่นว่ามานี้เป็นคู่ความ และให้ดำเนินคดีไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยคดีอันมีข้อพิพาท”^๔

๒.๒.๓ คำพิพากษาและคำสั่ง

มาตรา ๑๔๕ ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการอุทธรณ์ฎีกา และการพิจารณาใหม่ คำพิพากษาหรือคำสั่งใด ๆ ให้ถือว่าผูกพันคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลที่พิพากษาหรือมีคำสั่ง นับตั้งแต่วันที่ได้พิพากษาหรือมีคำสั่ง จนถึงวันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้ถูกเปลี่ยนแปลงแก้ไข กลับหรือดลเสีย ถ้าหากมี ถึงแม้ศาลจะได้กล่าวไว้โดยทั่วไปว่าให้ใช้คำพิพากษาบังคับแก่บุคคลภายนอก ซึ่งมีได้เป็นคู่ความ ในกระบวนการพิจารณาของศาลด้วยก็ดี คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นย่อมไม่ผูกพันบุคคลภายนอก เว้นแต่ ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๔๖(๑) มาตรา ๒๔๕ และมาตรา ๓๖๖ และในข้อต่อไปนี้

(๑) คำพิพากษาเกี่ยวกับฐานะหรือความสามารถของบุคคล หรือคำพิพากษาสั่งให้เลิกนิติบุคคล หรือคำสั่งเรื่องล้มละลายเหล่านี้ บุคคลภายนอกจะยกขึ้นอ้างหรือจะใช้ยื่นแก่บุคคลภายนอกก็ได้

(๒) คำพิพากษาที่วินิจฉัยถึงกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินใด ๆ เป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง อาจใช้ยื่นแก่บุคคลภายนอกได้ เว้นแต่บุคคลภายนอกนั้นจะพิสูจน์ได้ว่าตนมีสิทธิดีกว่า

มาตรา ๑๔๗ คำพิพากษาหรือคำสั่งใด ซึ่งตามกฎหมายจะอุทธรณ์หรือฎีกาหรือมีคำขอให้พิจารณาใหม่ไม่ได้นั้น ให้ถือว่าเป็นที่สุดตั้งแต่วันที่ได้อ่านเป็นต้นไป

คำพิพากษาหรือคำสั่งใด ซึ่งอาจอุทธรณ์ฎีกา หรือมีคำขอให้พิจารณาใหม่ได้นั้นถ้ามิได้อุทธรณ์ ฎีกาหรือร้องขอให้พิจารณาใหม่ภายในเวลาที่กำหนดไว้ ให้ถือว่าเป็นที่สุดตั้งแต่ระยะเวลาเช่นว่านั้นได้สิ้นสุดลง ถ้าได้มีอุทธรณ์ ฎีกา หรือมีคำขอให้พิจารณาใหม่ และศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาหรือศาลชั้นต้นซึ่งพิจารณาคดีเรื่องนั้นใหม่ มีคำสั่งให้จำหน่ายคดีเสียจากสารบบความตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๓๒ คำพิพากษาหรือคำสั่งเช่นว่านั้นให้ถือว่าเป็นที่สุดตั้งแต่วันที่มิคำสั่งให้จำหน่ายคดีจากสารบบความ

คู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดอาจยื่นคำขอต่อศาลชั้นต้นซึ่งพิจารณาคดีนั้น ให้ออกไปสำคัญแสดงว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีนั้นได้ถึงที่สุดแล้ว

^๔ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, เห่งอ้าง, มาตรา ๑๘๘.

๒.๓ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม

มาตรา ๒ ศาลชั้นต้น ได้แก่ ศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี ศาลอาญา ศาลอาญกรุงเทพใต้ ศาลอาญาธนบุรี ศาลจังหวัด ศาลแขวง และศาลยุติธรรมอื่นที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลนั้นกำหนดให้เป็นศาลชั้นต้น^๕

มาตรา ๒๕ ในศาลชั้นต้น ผู้พิพากษาคนเดียวเป็นองค์คณะมีอำนาจเกี่ยวแก่คดีซึ่งอยู่ในอำนาจของศาลนั้น ดังต่อไปนี้

(๑) ไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดคำร้องหรือคำขอที่ยื่นต่อศาลในคดีทั้งปวง^๖

๒.๔ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ และที่แก้ไขเพิ่มเติม

กรมปศุสัตว์ ถือเป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๗ วรรคสาม มีสิทธิหน้าที่ เป็นไปตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๕๗ โดยมาตรา ๓๒ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ กำหนดให้ในกรมหนึ่งมีอธิบดีคนหนึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของกรม ให้เกิดผลสัมฤทธิ์และเป็นไปตามเป้าหมาย แนวทาง และแผนการปฏิบัติราชการของกระทรวงและในกรณีที่มีกฎหมายอื่นกำหนดอำนาจหน้าที่ของอธิบดีไว้เป็นการเฉพาะ การใช้อำนาจและการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายดังกล่าวให้คำนึงถึงนโยบายที่คณะรัฐมนตรีแถลงไว้ต่อรัฐสภาหรือที่คณะรัฐมนตรีกำหนดหรืออนุมัติ และนโยบาย แนวทาง และแผนการปฏิบัติราชการของกระทรวงด้วย

ซึ่งตามมาตรา ๓๘ วรรคหนึ่ง กำหนดว่าอำนาจในการสั่ง การอนุญาต การอนุมัติ การปฏิบัติราชการหรือการดำเนินการอื่น ที่ผู้ดำรงตำแหน่งใดจะพึงปฏิบัติหรือดำเนินการตามกฎหมายระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งใด หรือมติของคณะรัฐมนตรี ในเรื่องใด ถ้ากฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ หรือคำสั่งนั้น หรือมติของคณะรัฐมนตรีในเรื่องนั้นมีได้กำหนดเรื่องการมอบอำนาจไว้เป็นอย่างอื่น หรือมิได้ห้ามเรื่องการมอบอำนาจไว้ ผู้ดำรงตำแหน่งนั้นอาจมอบอำนาจให้ผู้ดำรงตำแหน่งอื่นในส่วนราชการเดียวกันหรือ ส่วนราชการอื่น หรือผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ปฏิบัติราชการแทนได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา^๗

๒.๕ พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๓

สำนักงานอัยการสูงสุดมีภารกิจในการรักษาผลประโยชน์ของรัฐซึ่งตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๑๔ ได้บัญญัติให้พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ในการดำเนินคดีแพ่งแทนรัฐบาล หน่วยงานของรัฐที่เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ราชการส่วนกลาง

^๕ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม, มาตรา ๒.

^๖ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม, เฟิงอ้าง, มาตรา ๒๕ (๑).

^๗ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ๗) พ.ศ. ๒๕๕๐, มาตรา ๓๒.

หรือราชการส่วนภูมิภาคในศาล และหน่วยงานของรัฐ หรือนิติบุคคลซึ่งมิใช่หน่วยงานของรัฐ แต่ได้มีพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งขึ้น และให้อำนาจพนักงานอัยการที่จะออกคำสั่งเรียกบุคคลใด ๆ ที่เกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำได้ แต่จะเรียกคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมาให้ถ้อยคำโดยคู่ความฝ่ายนั้นไม่ยินยอมไม่ได้

๒.๖ หนังสือกระทรวงการคลังที่ กค ๐๔๐๖.๒/ว.๔๔ ลงวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๔๙ เรื่อง หลักเกณฑ์ และวิธีปฏิบัติในการอุทธรณ์ ฎีกาคดีแพ่งและอุทธรณ์คดีปกครอง

หลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติในการอุทธรณ์ ฎีกาคดีแพ่งในศาลยุติธรรม

๑. คดีแพ่งที่มีจำนวนทุนทรัพย์ในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาไม่เกิน ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท และศาลพิพากษาให้ส่วนราชการเป็นฝ่ายแพ้คดีหรือพิพากษาให้ส่วนราชการชนะคดีไม่เต็มตามฟ้อง กรณีจะอุทธรณ์ ฎีกาหรือไม่ ให้อยู่ในดุลพินิจของส่วนราชการเจ้าของคดีและพนักงานอัยการที่สำนักงานอัยการสูงสุดมอบหมาย โดยไม่ต้องส่งเรื่องให้กระทรวงการคลังพิจารณา ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความเป็นธรรมและประโยชน์ของทางราชการเป็นสำคัญ

ในกรณีที่ส่วนราชการเจ้าของคดีและพนักงานอัยการที่สำนักงานอัยการสูงสุดมอบหมาย มีความเห็นไม่ตรงกัน ให้พิจารณาว่า การอุทธรณ์ ฎีกา จะเป็นประโยชน์กับทางราชการและผลของคำพิพากษาจะใช้เป็นบรรทัดฐาน ให้ดำเนินการอุทธรณ์ ฎีกาต่อไป โดยไม่ต้องส่งเรื่องให้กระทรวงการคลังพิจารณา

๒. คดีแพ่งที่มีจำนวนทุนทรัพย์ในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาเกินกว่า ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท และศาลพิพากษาให้ส่วนราชการเป็นฝ่ายแพ้คดี หรือพิพากษาให้ส่วนราชการชนะคดีไม่เต็มตามฟ้อง หากส่วนราชการเจ้าของคดีและพนักงานอัยการที่สำนักงานอัยการสูงสุดมอบหมายเห็นควรอุทธรณ์ ฎีกาต่อไป ให้ส่วนราชการดำเนินการอุทธรณ์ ฎีกา โดยไม่ต้องส่งเรื่องให้กระทรวงการคลังพิจารณา

ในกรณีที่ส่วนราชการเจ้าของคดีและพนักงานอัยการที่สำนักงานอัยการสูงสุดมอบหมาย มีความเห็นไม่ตรงกันว่า คดีไม่ควรอุทธรณ์ ฎีกา ให้ดำเนินการอุทธรณ์ ฎีกา ไปก่อน เนื่องจากเป็นคดีที่มีทุนทรัพย์สูง แล้วจึงส่งเรื่องให้กระทรวงการคลังพิจารณาโดยเร็ว

บทที่ ๓

กระบวนการแต่งตั้งผู้ชำระบัญชี ห้างหุ้นส่วนจำกัด กรณีผิดสัญญาซื้อขายกับกรมปศุสัตว์ (หุ้นส่วนผู้จัดการเสียชีวิต)

กรมปศุสัตว์ โดยสำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์ได้ทำสัญญาซื้อขายไนโตรเจนเหลว จำนวน ๒๐๘,๐๐๐ ลิตร เป็นเงินทั้งสิ้น ๑,๔๐๒,๑๒๘ บาท (หนึ่งล้านสี่แสนสองพันหนึ่งร้อยยี่สิบแปดบาทถ้วน) กับ ห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. โดยนาย ข. หุ้นส่วนผู้จัดการ ผู้มีอำนาจลงนามผูกพันห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. ผู้ขาย ตามสัญญาซื้อขายเลขที่ ๑/๒๕๕๘ (สทช.) ลงวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๕๗ โดยสัญญาข้อ ๓ กำหนดให้ผู้ขาย ส่งมอบสิ่งของที่ซื้อขายตามสัญญาให้แก่ผู้ซื้อเป็นงวด ๆ ณ สำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์ ตำบลปากช่อง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำนวนรวม ๑๖ งวด ครบกำหนดส่งมอบงวดสุดท้าย (งวดที่ ๑๖) ภายในวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ หลังจากทำสัญญาห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. ได้ส่งมอบไนโตรเจนเหลว ให้แก่กรมปศุสัตว์ จำนวน ๑๒ งวด และตั้งแต่วงวดที่ ๑๓ ถึง ๑๖ ห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. มิได้ส่งมอบ ไนโตรเจนเหลวให้แก่กรมปศุสัตว์ ผู้ซื้อ ตามกำหนด รวมจำนวน ๕๒,๐๐๐ ลิตร สำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์ จึงได้มีหนังสือแจ้งไปยังห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. ผู้ขาย เพื่อให้ดำเนินการส่งมอบสิ่งของตามสัญญา โดยด่วน และขอสงวนสิทธิ์การปรับในอัตราร้อยละ ๐.๒ ต่อวัน ของราคาส่งของที่ยังมิได้ส่งมอบ นับถัดจากวันครบกำหนดส่งมอบ จนถึงวันที่ห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. ได้ส่งมอบสิ่งของถูกต้องครบถ้วน ตามสัญญา ซึ่งหากหุ้นส่วนจำกัด ก. ไม่ดำเนินการส่งมอบสิ่งของดังกล่าวให้ถูกต้องตามที่กำหนดในสัญญา สำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์ก็จะใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาต่อไป ตามหนังสือสำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์ ที่ กษ ๐๖๑๒/๑๕๕ ลงวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ เรื่อง แจ้งเร่งรัดการส่งมอบและสงวนสิทธิ์การปรับ หนังสือสำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์ที่ กษ ๐๖๑๒/๑๘๔ ลงวันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๕๙ (ครั้งที่ ๒) หนังสือ สำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์ที่ กษ ๐๖๑๒/๒๑๖ ลงวันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๕๙ เรื่อง ขอแจ้งสงวนสิทธิ์ การปรับ และแจ้งหลักเกณฑ์การพิจารณาและผลการลงโทษผู้ทำงาน แต่หนังสือทั้ง ๓ ฉบับไม่มีผู้รับและ ถูกส่งคืนกลับมายังสำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์โดยทราบภายหลังว่านาย ข. หุ้นส่วนผู้จัดการเสียชีวิตแล้ว เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๘ ด้วยโรคหัวใจล้มเหลว และไม่มีผู้ดำเนินกิจการต่อ สำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์ จึงเห็นสมควรดำเนินการยกเลิกสัญญาและริบหลักประกันพร้อมทั้งคิดค่าปรับกรณีคู่สัญญา ไม่สามารถส่งมอบสิ่งของได้ตามเงื่อนไขของสัญญา แต่เนื่องจากไม่สามารถติดต่อคู่สัญญาได้ จึงหาหรือ แนวทางปฏิบัติมายังสำนักกฎหมาย ผู้ขอรับการประเมินในฐานะผู้ปฏิบัติงานระดับต้น มีหน้าที่รับผิดชอบ ในการเสนอความเห็นแก่ผู้บังคับบัญชาเพื่อตอบข้อหารือหรือวินิจฉัยปัญหากฎหมายที่เกี่ยวกับระเบียบ ของทางราชการ รวมทั้งศึกษาข้อมูล รวบรวม แสวงหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย เสนอความเห็นในการ ดำเนินการเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีของหน่วยงาน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน ให้หน่วยงานสามารถดำเนินการได้อย่างถูกต้อง และปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมาย ได้ทำการศึกษา ในประเด็นเบื้องต้น ดังนี้

๓.๑ บ่อเกิดแห่งหนี้

“บ่อเกิดแห่งหนี้” หรือ “มูลแห่งหนี้” แบ่งออกเป็น ๒ ประการ ดังนี้

๓.๑.๑. โดยนิติกรรมสัญญา นิติกรรมสัญญาเป็นการกระทำของบุคคลโดยตั้งใจมุ่งหมายกระทำให้เกิดผลในทางกฎหมาย ซึ่งตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๔๙ นิติกรรม หมายถึงการใด ๆ อันทำลงโดยชอบด้วยกฎหมายและด้วยใจสมัคร มุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคล เพื่อจะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ หมายความว่า การกระทำของบุคคลโดยชอบด้วยกฎหมาย และด้วยใจสมัครมุ่งในการผูกนิติสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เพื่อก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวในสิทธิ ซึ่งนิติกรรมอาจมีได้ทั้งนิติกรรมฝ่ายเดียว เช่น พินัยกรรม และนิติกรรมสองฝ่าย เช่น สัญญาซึ่งเกิดจากการแสดงเจตนาเสนอสนองต้องตรงกันของบุคคลตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไปที่จะก่อให้เกิด เปลี่ยนแปลง หรือระงับนิติสัมพันธ์ โดยลักษณะของสัญญาต้องมีคู่สัญญาซึ่งมีบุคคลตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไปเข้ามาเกี่ยวข้อง ฝ่ายหนึ่งคือผู้แสดงเจตนาโดยเสนอที่จะทำสัญญา เรียกว่า “ผู้เสนอ” และอีกฝ่ายหนึ่งคือผู้ที่ตอบรับคำเสนอของผู้เสนอ เรียกว่า “ผู้สนอง” โดยทั้งสองฝ่ายมีเจตนาตรงกันในการทำสัญญา จึงก่อให้เกิดผลผูกพันถูกต้องตามกฎหมาย เช่นสัญญาซื้อขาย แลกเปลี่ยน เช่าทรัพย์ เช่าซื้อ เป็นต้น

๓.๑.๒. โดยนิติเหตุ คือ เหตุการณ์ที่ทำให้เกิดผลในกฎหมาย ซึ่งเกิดขึ้นเองโดยอำนาจของกฎหมาย

(๑) ละเมิด คือบุคคลได้กระทำด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่อก่อให้เกิดความเสียหายแก่สิทธิเด็ดขาดของบุคคลหรือสิทธิเด็ดขาดอื่น ๆ

(๒) การจัดการงานนอกสั่ง คือการที่บุคคลหนึ่งเข้าไปจัดการงานแทนบุคคลอีกคนหนึ่ง โดยที่ไม่ได้รับมอบหมายให้กระทำ หากจัดการดังกล่าวสมประโยชน์ผู้จัดก็มีสิทธิเรียกค่าใช้จ่ายที่ตนได้ออกไปก่อนได้ แต่ถ้าขัดและทำให้เกิดความเสียหายก็ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

(๓) ลากมิควรได้ คือการที่บุคคลหนึ่งได้รับทรัพย์สินจากบุคคลอื่นโดยไม่มีกฎหมายรองรับจึงต้องคืนให้แก่อีกฝ่าย

(๔) ตามกฎหมายอื่น เช่น หนี้ค่าภาษีอากรซึ่งเกิดจากบทบัญญัติประมวลรัษฎากร

หนี้เป็นนิติสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองฝ่าย โดยฝ่ายหนึ่งเรียกว่า “ลูกหนี้” มีหน้าที่ต้องกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งให้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า “เจ้าหนี้” มีวัตถุประสงค์แห่งหนี้เป็นการกระทำการงดเว้นกระทำการ และส่งมอบทรัพย์สิน โดยเจ้าหนี้มีสิทธิที่จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๙๔ ที่บัญญัติว่า ด้วยอำนาจแห่งมูลหนี้ เจ้าหนี้อาจมีสิทธิจะเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ อนึ่งการชำระหนี้ด้วยงดเว้นการอันใดอันหนึ่งก็ย่อมมีได้ ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้จึงเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล อาจเรียกได้ว่าเป็นบุคคลสิทธิระหว่างกัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า บุคคลสิทธิเป็นสิทธิที่ไย้นระหว่างคู่กรณี (เจ้าหนี้-ลูกหนี้) นั่นเอง ในกรณีที่ลูกหนี้ไม่กระทำตามหน้าที่ในสิทธิเรียกร้องที่เจ้าหนี้มีอยู่ การบังคับชำระหนี้จำเป็นต้องใช้สิทธิทางศาลเท่านั้น ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๒๑๓ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า ถ้าลูกหนี้ละเลยเสียไม่ชำระหนี้ของตน เจ้าหนี้จะร้องขอต่อศาลให้สั่งบังคับชำระหนี้ก็ได้

ซึ่งในเรื่องนี้ สืบเนื่องจากกรมปศุสัตว์มีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการจัดซื้อวัสดุ เคมีภัณฑ์ (ไนโตรเจนเหลว) เพื่อใช้สำหรับแช่แอนติเจนในกระบวนการผลิตวัคซีนของสำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์ โดยวิธีสอบราคา ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. ๒๕๓๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งผู้ที่ชนะการประมูลได้แก่ ห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. สำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์จึงได้แจ้งให้ผู้ขาย เข้าทำสัญญาซื้อขาย กับ กรมปศุสัตว์ ตามสัญญาซื้อขายเลขที่ ๑/๒๕๕๘ (สหข.) ลงวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๕๗ ซึ่งสัญญาซื้อขาย ระหว่าง สำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์ กรมปศุสัตว์ กับ ห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. มีลักษณะเป็น สัญญาต่างตอบแทนที่มีคู่สัญญาสองฝ่าย คือ ผู้ซื้อ กับผู้ขาย ต่างฝ่ายต่างได้รับประโยชน์ตอบแทนจากกันและกัน โดยผู้ขายได้รับชำระราคา และผู้ซื้อ ได้รับทรัพย์สินไป โดยผู้ขายมุ่งจะโอนกรรมสิทธิ์ให้แก่ผู้ซื้อ และผู้ซื้อ มุ่งชำระราคา ซึ่งสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในข้อสัญญา ในกรณีคู่สัญญาฝ่ายซึ่งเป็น ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ อีกฝ่ายหนึ่งจะเลิกสัญญาเสียก็ได้ รวมทั้งคู่สัญญาฝ่ายที่ต้องเสียหายมีสิทธิเรียกร้อง ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายได้ด้วย

๓.๒ นิติบุคคล

นิติบุคคล คือ บุคคลตามกฎหมายที่กฎหมายสมมติขึ้น เพื่อให้มีความสามารถ มีสิทธิหน้าที่ และความรับผิดชอบได้ตามกฎหมายเหมือนกับบุคคลธรรมดา แม้ว่านิติบุคคลจะมีสิทธิและหน้าที่ เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา แต่ก็ไม่สามารถกระทำการเหมือนกับบุคคลธรรมดาได้ทุกเรื่อง เนื่องจากนิติบุคคล เป็นเพียงบุคคลสมมติที่ไม่มีชีวิต ร่างกาย และสติปัญญาเหมือนกับบุคคลธรรมดา ดังนั้น นิติบุคคลจึงต้องมี “ผู้แทนนิติบุคคล” เพื่อแสดงออกถึงสิทธิ หน้าที่ และความประสงค์ของนิติบุคคลนั้น

๓.๒.๑ ประเภทของนิติบุคคล

การเป็นนิติบุคคล มีขึ้นได้ด้วยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือกฎหมายอื่น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๖๕ ดังนี้

นิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้แก่

(๑) ห้างหุ้นส่วนที่จดทะเบียน ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ ห้างหุ้นส่วนสามัญ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๐๖๔ และห้างหุ้นส่วนจำกัด ตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ มาตรา ๑๐๗๘

(๒) บริษัทจำกัด คือ บริษัทที่ตั้งขึ้นด้วยการแบ่งทุนเป็นหุ้นมีมูลค่าเท่า ๆ กัน โดยผู้ถือหุ้น ทุกคนต่างรับผิดชอบจำกัดเพียงไม่เกินจำนวนเงินที่ตนยังส่งใช้ไม่ครบมูลค่าของหุ้นที่ตนถือ และบริษัทจำกัดนี้ กฎหมายบังคับให้จดทะเบียนซึ่งเมื่อจดทะเบียนแล้วก็มีสภาพเป็นนิติบุคคล

(๓) สมาคม คือ การที่บุคคลหลายคนตกลงเข้ากันเพื่อทำการอันใดอันหนึ่งอันมีลักษณะ ต่อเนื่องร่วมกัน และมีใช่เป็นการหากำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน จึงต่างกับบริษัทจำกัดหรือห้างหุ้นส่วน ซึ่งมุ่งหากำไร สมาคมที่ได้จดทะเบียนแล้วเป็นนิติบุคคล

(๔) มูลนิธิ คือ ทรัพย์สินอันจัดสรรไว้โดยเฉพาะสำหรับวัตถุประสงค์เพื่อการกุศล สาธารณะ การศาสนา ศิลปะวิทยาศาสตร์ วรรณคดี การศึกษาหรือเพื่อ สาธารณประโยชน์อย่างอื่น โดยมีได้มุ่งหมายหาผลประโยชน์มาแบ่งปันกันและต้องจดทะเบียนตามกฎหมาย มูลนิธิที่ได้จดทะเบียน แล้วเป็นนิติบุคคล

นิติบุคคลตามกฎหมายอื่น ๆ

นิติบุคคลตามกฎหมายอื่น ๆ นอกจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้นจะต้องมีกฎหมายกำหนดไว้เป็นเรื่อง ๆ ไป เช่น สหกรณ์เป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๔๗๑ ราชบัณฑิตสถานเป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๘๕ นอกจากนี้ยังมีนิติบุคคลตามกฎหมายอื่นอีก เช่น ทบวงการเมือง ได้แก่ กระทรวง ทบวง และกรมในรัฐบาล จังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา วัฒนาอาราม เป็นต้น นิติบุคคลจึงเป็นบุคคลที่กฎหมายสมมติขึ้นเพื่อให้มีสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา หรืออาจพูดให้เข้าใจได้ง่ายๆ ว่า นิติบุคคลเป็นกลุ่มคนหลายคนในองค์กรหลากหลายประเภทไม่ว่าจะเป็น กระทรวง กรม วัด จังหวัด สมาคม มูลนิธิ และอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งกฎหมายให้สมมติตนเองขึ้นมาเป็นนิติบุคคลที่มีสิทธิเทียบเท่ากับบุคคลธรรมดาได้ เพื่อความสะดวกในทางกฎหมาย

กรณีนี้กรมปศุสัตว์ ถือเป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๗ ส่วนห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. นั้น เป็นนิติบุคคลโดยการจดทะเบียนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๐๗๘

๓.๒.๒ สิทธิหน้าที่ของนิติบุคคล

สิทธิและหน้าที่ของนิติบุคคลแบ่งเป็น ๒ ประการ คือ

(๑) สิทธิและหน้าที่ภายในขอบอำนาจหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ ซึ่งในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๖๖ ที่บัญญัติว่า “นิติบุคคล ย่อมมีสิทธิและหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น ภายในขอบแห่งอำนาจหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ที่ได้บัญญัติหรือกำหนดไว้ในกฎหมายข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้ง” คือ นิติบุคคลจะมีสิทธิและหน้าที่ตามที่กฎหมาย ข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้งกำหนดไว้เท่านั้น เช่น สมาคมที่จัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมการกีฬาจะไปดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องการเมืองไม่ได้ ฯลฯ ข้อสังเกตตราสารจัดตั้งจะมีการระบุวัตถุประสงค์หรือลักษณะของกิจการของนิติบุคคลนั้น ๆ ไว้

(๒) สิทธิและหน้าที่ซึ่งว่าโดยสภาพจะพึงมีพึงเป็นได้เฉพาะแก่บุคคลธรรมดาในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๖๗ บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับมาตรา ๖๖ นิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดาเว้นแต่สิทธิและหน้าที่ซึ่งโดยสภาพจะพึงมีพึงเป็นได้เฉพาะแก่บุคคลธรรมดาเท่านั้น” คือ มีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา เช่น ความสามารถในการทำนิติกรรมสัญญา สิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สินต่าง ๆ เช่น ที่ดิน เงิน หน้าที่ในการเสียภาษี การเป็นเจ้าหนี้ลูกหนี้ สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองไม่ให้ใครมาทำละเมิดหน้าที่ เป็นต้น เว้นแต่สิทธิหน้าที่บางประการที่มีได้เฉพาะในบุคคลธรรมดาเท่านั้น เช่นการสมรส การรับราชการทหาร สิทธิทางการเมือง เป็นต้น ซึ่งกรณีของห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. มีสิทธิหน้าที่ตามที่ข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้งกำหนดไว้ คือ ให้มีสิทธิเข้าทำการประมูลเกี่ยวกับการจัดซื้อพัสดุของส่วนราชการ ตามหนังสือรับรองนิติบุคคล ประเภท ๓ กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ ส่วนกรมปศุสัตว์มีสิทธิหน้าที่ เป็นไปตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๕๗

๓.๒.๓ ผู้มีอำนาจจัดการนิติบุคคล

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๗๐ ได้บัญญัติถึงผู้มีอำนาจจัดการนิติบุคคลไว้ ดังนี้

“มาตรา ๗๐ นิติบุคคลต้องมีผู้แทนคนหนึ่งหรือหลายคน ทั้งนี้ตามที่กฎหมาย ข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้งจะได้กำหนดไว้

ความประสงค์ของนิติบุคคลย่อมแสดงออกโดยผู้แทนของนิติบุคคล”

กรณีกรมปศุสัตว์ ถือเป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ โดยมาตรา ๓๒ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ กำหนดให้ในกรมหนึ่งมีอธิบดีคนหนึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของกรม ให้เกิดผลสัมฤทธิ์และเป็นไปตามเป้าหมาย แนวทาง และแผนการปฏิบัติราชการของกระทรวง และในกรณีที่มีกฎหมายอื่นกำหนดอำนาจหน้าที่ของอธิบดีไว้เป็นการเฉพาะ การใช้อำนาจและการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายดังกล่าวให้คำนึงถึงนโยบายที่คณะรัฐมนตรีแถลงไว้ต่อรัฐสภาหรือที่คณะรัฐมนตรีกำหนดหรืออนุมัติ และนโยบาย แนวทาง และแผนการปฏิบัติราชการของกระทรวงด้วย อธิบดีกรมปศุสัตว์ จึงมีอำนาจจัดการแทน กรมปศุสัตว์ และอธิบดีกรมปศุสัตว์อาจมอบอำนาจให้รองอธิบดี ผู้ช่วยอธิบดี ผู้อำนวยการกอง หัวหน้ากอง หัวหน้าส่วนราชการเทียบเท่ากอง หรือผู้ว่าราชการจังหวัดปฏิบัติราชการแทนได้ ส่วนห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. มีนาย ข. เป็นหุ้นส่วนจำพวกไม่จำกัดความรับผิดและเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ จึงเป็นผู้มีอำนาจลงนามในสัญญาซื้อขายระหว่างห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. กับกรมปศุสัตว์

เมื่อความประสงค์ของนิติบุคคลแสดงออกโดยผ่านผู้แทนของนิติบุคคล การแสดงออก หรือการกระทำของผู้แทนของนิติบุคคล รวมทั้งผู้มีอำนาจทำการแทนนิติบุคคล ถ้าเป็นการกระทำในหน้าที่ของผู้แทนหรือผู้มีอำนาจทำการแทนคือ ทำในนามของนิติบุคคลและอยู่ในขอบวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลหรือในขอบอำนาจที่ได้รับมอบอำนาจให้ทำการแทน ย่อมถือเป็นการกระทำของนิติบุคคล นิติบุคคลต้องผูกพันในการกระทำนั้น หากเกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น นิติบุคคลย่อมต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่บุคคลผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำนั้น

ซึ่งกรณีนี้เมื่อปรากฏว่าสัญญาซื้อขายระหว่าง กรมปศุสัตว์ กับห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. ได้ลงนามโดยนาย ข. หุ้นส่วนผู้จัดการ ผู้มีอำนาจทำการแทนนิติบุคคลและอยู่ในขอบวัตถุประสงค์ของห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. แล้ว สัญญาซื้อขายฉบับดังกล่าว จึงผูกพันห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. ทำให้เกิดสิทธิหน้าที่และความรับผิดตามที่ตกลงกันในสัญญา ซึ่งกรณีลักษณะนี้ ศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาไว้หลายกรณีด้วยกัน ดังนี้

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๖๐๓/๒๕๖๐ แม้ขั้นตอนและวิธีปฏิบัติขององค์การคลังสินค้า ผู้เสียหายจะกำหนดให้มีผู้ประสานงานในจังหวัดเป็นผู้แทนของผู้เสียหายในจังหวัดพื้นที่รับผิดชอบ และรายงานการตรวจสอบข่าวที่หน่วยรับฝากไว้แก่ผู้เสียหายอย่างช้าไม่เกิน ๑๐ นาฬิกาของวันรุ่งขึ้น แต่ผู้เสียหาย เป็นนิติบุคคลตาม พระราชบัญญัติจัดตั้งองค์กรของรัฐบาล พ.ศ. ๒๕๓๖ มาตรา ๔ และพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งคลังสินค้า พ.ศ. ๒๕๓๘ ซึ่งมาตรา ๒๖ บัญญัติว่า ในกิจการอันเกี่ยวกับบุคคลภายนอก ให้ผู้อำนวยการเป็นตัวแทนองค์การ และเพื่อการนี้ ผู้อำนวยการอาจมอบให้บุคคลใด ๆ

ปฏิบัติกิจการบางอย่างแทนในเมื่อคณะกรรมการกำหนด และตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๗๐ วรรคสอง บัญญัติว่า ความประสงค์ของนิติบุคคลย่อมแสดงออกโดยผู้แทนของนิติบุคคล ดังนั้น การแสดงออกของผู้เสียหายย่อมต้องแสดงออกโดยผู้อำนวยการ แม้ข้อเท็จจริงจะฟังว่า พ. ทราบเหตุที่ข่าวสารในหน่วยที่รับฝากไว้สูญหายไปตามฟ้องก่อนแล้ว แต่ พ. เป็นเพียงเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานของผู้เสียหายซึ่งมีหน้าที่ต้องแจ้งให้ผู้บังคับบัญชารับทราบตามลำดับชั้นเท่านั้น ไม่มีอำนาจที่จะร้องทุกข์หรือดำเนินคดี จึงถือไม่ได้ว่า พ. เป็นผู้แทนของผู้เสียหายในการรับรู้เรื่องอายุความ เมื่อข้อเท็จจริงฟังได้ว่าผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุงมีหนังสือแจ้งให้ผู้เสียหายทราบว่าไม่มีข่าวสารในโรงสีของจำเลยที่ ๑ ให้ตรวจรับ ตามหนังสือลงวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๗ จึงต้องถือว่าผู้เสียหายรู้เรื่องความผิดเมื่อได้รับแจ้งจากผู้ว่าราชการจังหวัด เมื่อผู้เสียหายร้องทุกข์ในวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๕๗ จึงเป็นการร้องทุกข์ภายในสามเดือนนับแต่วันที่ผู้เสียหายรู้เรื่องความผิดคดีโจทก์จึงไม่ขาดอายุความ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๖๑๓-๒๖๑๔/๒๕๔๘ ตามหนังสือรับรองการจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนจำกัด ปรากฏว่าจำเลยที่ ๒ เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการของห้างหุ้นส่วนจำกัดจำเลยที่ ๑ มีอำนาจลงลายมือชื่อทำนิติกรรมใด ๆ แทนจำเลยที่ ๑ โดยไม่ต้องมีตราประทับและไม่มีข้อจำกัดอำนาจทั้งจำเลยที่ ๒ สั่งจ่ายเช็คพิพาทเพื่อชำระหนี้ค่าสินค้าของจำเลยที่ ๑ กรณีจึงถือได้ว่าที่จำเลยที่ ๒ ลงลายมือชื่อในเช็คพิพาทเป็นการกระทำในนามหรือแทนจำเลยที่ ๑ อันเป็นการแสดงออกถึงความประสงค์ของนิติบุคคลโดยผู้แทนโดยไม่ต้องมีตราประทับของจำเลยที่ ๑ จำเลยที่ ๑ จึงต้องมีความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คฯ ร่วมกับจำเลยที่ ๒ ด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๔๗๐/๒๕๔๔ จำเลยที่ ๒ และที่ ๓ ต่างเป็นกรรมการผู้มีอำนาจลงลายมือชื่อแทนบริษัทจำเลยที่ ๔ เมื่อจำเลยที่ ๒ และที่ ๓ ลงลายมือชื่อร่วมกัน และประทับตราสำคัญของจำเลยที่ ๔ ในสัญญาค้ำประกันแทนจำเลยที่ ๔ ในฐานะผู้ค้ำประกันอันเป็นการกระทำแทนจำเลยที่ ๔ ตรงตามข้อบังคับของจำเลยที่ ๔ ที่ได้จดทะเบียนไว้ในหนังสือรับรองเอกสารหมาย จ. ๕ ทั้งในหนังสือรับรองเอกสารหมาย จ. ๕ ก็มีได้มีข้อความจำกัดอำนาจของกรรมการผู้มีอำนาจไว้ การลงลายมือชื่อของจำเลยที่ ๒ และที่ ๓ ร่วมกันในฐานะกรรมการจำเลยที่ ๔ พร้อมประทับตราจำเลยที่ ๔ ดังกล่าวย่อมมีผลผูกพันจำเลยที่ ๔

๓.๒.๔ ความรับผิดทางแพ่งของนิติบุคคล

เมื่อนิติบุคคลมีหน้าที่แล้ว ไม่ว่าจะ เป็นหน้าที่ที่มีกฎหมายกำหนดไว้โดยตรง หรือหน้าที่ที่มีต่อบุคคลอื่นตามนิติสัมพันธ์ต่างๆ ที่กฎหมายบัญญัติไว้ตามมาตรา ๑๔๙ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติว่า นิติกรรม หมายความว่า การใด ๆ อันทำลงโดยชอบด้วยกฎหมายและด้วยใจสมัครมุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคล เพื่อจะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ รวมทั้งหน้าที่ที่ต้องไม่ละเมิดหรือฝ่าฝืนสิทธิของผู้อื่น หากนิติบุคคลไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ หรือกระทำการอันเป็นการละเมิดหรือฝ่าฝืนสิทธิของผู้อื่น นิติบุคคลก็จะต้องมีความรับผิดเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา ซึ่งกรณีความรับผิดทางแพ่ง มักเกิดจากการไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ นิติสัมพันธ์ที่นิติบุคคลมีต่อบุคคลอื่นที่อาจเป็นหน่วยราชการหรือเอกชน และหน้าที่นั้นอาจเป็นหน้าที่ที่ต้องกระทำการ งดเว้นกระทำการ หรือส่งมอบทรัพย์สินก็ได้ เช่น หน้าที่ในการชำระเงินภาษี ต่อหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการจัดเก็บภาษี อาจเป็น

กรมสรรพากร กรมสรรพสามิต กรมศุลกากร องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นก็ดี หากนิติบุคคลนั้น ไม่ชำระเงินภาษีตามที่กำหนด ก็ต้องรับผิดชอบชำระเงินภาษีที่ค้างชำระพร้อมเบี้ยปรับและเงินเพิ่มตามกฎหมาย ถ้านิติบุคคลหน้าทีในการชำระหนี้เงินกู้แก่ธนาคารผู้ให้กู้ยืม แต่ไม่ชำระหนี้เงินกู้ตามที่กำหนด ก็ต้องรับผิดชอบชำระหนี้ต้นเงินและดอกเบี้ยที่ค้างชำระและค่าเสียหายเนื่องจากการผิดนัดชำระหนี้ด้วย หรือถ้านิติบุคคลต้องส่งมอบสินค้าที่ขายให้แก่ผู้ซื้อ แต่ไม่สามารถส่งมอบสินค้า ก็ต้องรับผิดชอบส่งมอบสินค้าและชดใช้ค่าเสียหาย หรือผู้ซื้ออาจบอกเลิกสัญญาซื้อขายและเรียกให้ผู้ขายชดใช้ค่าเสียหายก็เป็นได้

กรณีเรื่องนี้ เมื่อห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. ผู้ขาย มีหน้าที่ต้องส่งมอบสิ่งของที่ซื้อขายตามสัญญาให้แก่ผู้ซื้อเป็นงวด ๆ จำนวนรวม ๑๖ งวด ภายในวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ แต่มิได้ส่งมอบสิ่งของให้แก่กรมปศุสัตว์ ผู้ซื้อ ตามที่ตกลงกันไว้ในสัญญา ห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. จึงต้องรับผิดชอบชำระค่าปรับให้ผู้ซื้อ นับแต่วันถัดจากวันครบกำหนดตามสัญญาจนถึงวันที่ผู้ขายได้นำสิ่งของมาส่งมอบให้แก่ผู้ซื้อ จนถูกต้องครบถ้วน รวมทั้งหากกรมปศุสัตว์ เห็นว่าผู้ขายไม่อาจปฏิบัติตามสัญญาต่อไปได้ ก็มีสิทธิบอกเลิกสัญญาและเรียกให้ผู้ขายชดใช้ค่าเสียหายได้ ซึ่งศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาไว้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๓๑/๒๕๕๔ จำเลยที่ ๑ เป็นนิติบุคคลประเภทบริษัทจำกัด มีจำเลยที่ ๒ เป็นกรรมการผู้มีอำนาจ ระหว่างเดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม ๒๕๔๘ โจทก์สั่งซื้อสินค้าเป็นกล่องใส่ซีดีทำด้วยดีบุก จำนวน ๕,๐๐๐,๐๐๐ ใบ ราคา ๑,๔๗๐,๔๓๒ ดอลลาร์สหรัฐ และของเล่นเป็นรถไฟฟ้าทำด้วยไม้ระบบโซนิค จำนวน ๕,๕๐๑,๕๐๐ ชิ้น ราคา ๑,๖๐๓,๔๒๙ ดอลลาร์สหรัฐ จากจำเลยที่ ๑ โดยโจทก์ชำระเงินมัดจำร้อยละ ๒๐ ของราคาสินค้าในแต่ละประเภทให้แก่จำเลยที่ ๑ แล้วด้วยการโอนเงินเข้าบัญชีเงินฝากธนาคาร แต่จำเลยที่ ๑ ผิดสัญญาไม่ส่งมอบสินค้าทั้งสองประเภทและไม่คืนเงินมัดจำ จึงเป็นการผิดสัญญาต้องคืนเงินและชดใช้ค่าเสียหายให้แก่โจทก์ ส่วนจำเลยที่ ๒ นั้น แม้ในการติดต่อซื้อขายสินค้ากับโจทก์ โจทก์ติดต่อผ่านจำเลยที่ ๒ โดยการส่งไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งข้อความดังกล่าวไม่ได้อ้างถึงจำเลยที่ ๑ แต่ข้อความดังกล่าวจำเลยที่ ๒ เขียนเพื่อแจ้งรายละเอียดของวันเวลาตามแผนงานการผลิตกล่องใส่ซีดีตั้งแต่วันเริ่มออกแบบจนถึงวันที่จัดส่งสินค้าเสร็จสิ้นและแจ้งราคาค่าเครื่องมือสำหรับผลิตกล่องใส่ซีดีและรถไฟไม้ให้โจทก์ทราบ รวมถึงการนัดหมายเชิญให้โจทก์มาเยี่ยมชมโรงงาน ซึ่งล้วนเกี่ยวข้องกับสินค้าที่โจทก์สั่งซื้อจากจำเลยที่ ๑ ทั้งสิ้น ไม่ปรากฏข้อความตอนใดที่แสดงว่าจำเลยที่ ๒ กระทำไปในฐานะส่วนตัว อีกทั้งหลักฐานการโอนเงินก็เป็นชื่อบัญชีของจำเลยที่ ๑ เป็นผู้รับเงินแต่ผู้เดียว มิใช่จำเลยที่ ๒ ประกอบกับการแสดงเจตนาของจำเลยที่ ๑ นิติบุคคลย่อมจะต้องกระทำโดยผ่านจำเลยที่ ๒ ที่เป็นกรรมการผู้มีอำนาจกระทำการแทน พยานหลักฐานของโจทก์จึงฟังไม่ได้ว่าจำเลยที่ ๒ ทำสัญญาซื้อขายสินค้าที่พิพาทกับโจทก์ในฐานะส่วนตัว จำเลยที่ ๒ จึงไม่ต้องร่วมรับผิดกับจำเลยที่ ๑

๓.๓ การเลิกสัญญา

การเลิกสัญญามีอยู่ ๒ กรณี คือสิทธิเลิกสัญญาโดยข้อสัญญา หรือสิทธิเลิกสัญญาโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติว่า

“มาตรา ๓๘๖ ถ้าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งมีสิทธิเลิกสัญญาโดยข้อสัญญาหรือโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย การเลิกสัญญาเช่นนั้นย่อมทำได้ด้วยแสดงเจตนาแก่อีกฝ่ายหนึ่ง แสดงเจตนาดังกล่าวมาในวรรคก่อนนั้น ท่านว่าหาอาจจะถอนได้ไม่”

๓.๓.๑ สิทธิเลิกสัญญาโดยข้อสัญญา

หมายความว่า เฉพาะสิทธิเลิกสัญญาที่ได้กำหนดไว้แต่เดิมในสัญญา มิใช่การทำความตกลงกันขึ้นใหม่เพื่อเลิกสัญญาที่ทำกันไว้ ซึ่งต้องทำเป็นคำเสนอและคำสนอง สิทธิเลิกสัญญาโดยข้อสัญญานี้ หากข้อตกลงไม่มีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามขัดแจ้งโดยกฎหมายเป็นการพันวิสัยหรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๐ ก็สามารถบังคับได้ ดังนั้น ถ้าคู่สัญญาได้ตกลงกันกำหนดไว้ในสัญญาว่า ในกรณีใดคู่สัญญาฝ่ายใดมีสิทธิเลิกสัญญาได้ เมื่อเหตุการณ์เกิดขึ้นหรือเป็นไปตามที่กำหนดไว้ คู่สัญญาฝ่ายนั้นก็จะมีสิทธิเลิกสัญญาได้

๓.๓.๒ สิทธิเลิกสัญญาโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

(ก) กรณีโดยทั่วไปต้องบอกกล่าวให้ชำระหนี้ก่อน

เป็นกรณีที่ตามสัญญามิได้ระบุถึงข้อตกลงในการเลิกสัญญาไว้ เมื่อคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่ชำระหนี้ และอีกฝ่ายหนึ่งมีการบอกกล่าวเตือนให้ลูกหนี้ชำระภายในระยะเวลาพอสมควร แต่คู่สัญญาฝ่ายซึ่งเป็นลูกหนี้ยังไม่ชำระหนี้ตามคำบอกกล่าวเตือนนั้น คู่สัญญาฝ่ายซึ่งเป็นเจ้าหนี้จึงจะมีสิทธิเลิกสัญญาได้

(ข) กรณีการชำระหนี้ตรงตามเวลากำหนดเป็นสาระสำคัญของสัญญา

ถ้าโดยสภาพแห่งสัญญาหรือโดยเจตนาที่คู่สัญญาได้แสดงไว้ ระยะเวลาเป็นสาระสำคัญของสัญญา คือ วัตถุประสงค์แห่งสัญญาหรือประโยชน์สุดท้ายแห่งสัญญาจะเป็นผลสำเร็จได้ ก็แต่ด้วยการชำระหนี้ ณ เวลาที่กำหนดหรือภายในระยะเวลาอันใดอันหนึ่งซึ่งกำหนดไว้ ถ้าหากคู่สัญญาฝ่ายซึ่งเป็นลูกหนี้มิได้ชำระหนี้ภายในกำหนดเวลาหรือระยะเวลานั้น คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งย่อมมีสิทธิเลิกสัญญาเสียได้ โดยไม่ต้องบอกกล่าวเตือนให้ชำระหนี้ก่อนดังเช่นกรณีทั่วไป

(ค) กรณีที่การชำระหนี้กลายเป็นพันวิสัยเพราะเหตุเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะโทษลูกหนี้ได้

การชำระหนี้กลายเป็นพันวิสัยเพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะโทษลูกหนี้ได้ ไม่ว่าจะการชำระหนี้นั้นตกเป็นพันวิสัยทั้งหมดหรือบางส่วน เจ้าหนี้ย่อมมีสิทธิเลิกสัญญาได้ แต่ถ้การชำระหนี้กลายเป็นพันวิสัยเพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะโทษลูกหนี้ไม่ได้ เช่น กรณีสัญญาต่างตอบแทน มีวัตถุประสงค์เป็นการโอนทรัพย์สินในทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง และทรัพย์สินนั้นสูญหรือเสียหายไปด้วยเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่ความผิดของลูกหนี้ ดังนั้นจึงไม่มีกรณีที่เจ้าหนี้จะใช้สิทธิเลิกสัญญาได้

ดังนี้ เมื่อคู่สัญญาฝ่ายใดมีสิทธิเลิกสัญญา คู่สัญญาฝ่ายนั้นย่อมใช้สิทธิเลิกสัญญาได้ โดยการแสดงเจตนาเลิกสัญญาแก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง สัญญานั้นย่อมเป็นอันระงับสิ้นไป และมีผลให้คู่กรณีได้กลับคืนสู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิมก่อนทำสัญญา

ซึ่งกรณีศึกษาในเรื่องนี้ เมื่อสัญญาซื้อขายระหว่าง กรมปศุสัตว์ กับห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. ข้อ ๙ คู่สัญญา ได้กำหนดว่า เมื่อครบกำหนดส่งมอบสิ่งของตามสัญญานี้แล้ว ถ้าผู้ขายไม่ส่งมอบสิ่งของที่ตกลงขายให้แก่ผู้ซื้อ หรือส่งมอบไม่ถูกต้อง หรือไม่ครบจำนวน ผู้ซื้อจะมีสิทธิบอกเลิกสัญญาทั้งหมดหรือบางส่วนได้ รวมทั้งตามสัญญาข้อ ๑๐ กำหนดว่าในระหว่างที่ผู้ซื้อยังมีได้ใช้สิทธิบอกเลิกสัญญา หากผู้ซื้อเห็นว่าผู้ขายไม่อาจปฏิบัติตามสัญญาต่อไปได้ ผู้ซื้อจะใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาและริบหลักประกันต่อไป จึงถือเป็นกรณีที่คู่สัญญาได้กำหนดสิทธิในการเลิกสัญญาไว้ในข้อสัญญาซื้อขายแล้ว ดังนั้นเมื่อห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. ไม่ส่งมอบสิ่งของที่ตกลงขายให้แก่กรมปศุสัตว์ภายในเวลาที่กำหนด กรมปศุสัตว์จึงมีสิทธิเลิกสัญญาซื้อขายได้ โดยมีหนังสือขอบอกเลิกสัญญาแจ้งไปยังห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. สัญญานั้นก็จะระงับสิ้นไป

๓.๓.๓ ผลแห่งการเลิกสัญญา

เมื่อคู่สัญญาฝ่ายที่มีสิทธิเลิกสัญญาได้แสดงเจตนาเลิกสัญญาถูกต้องตามกฎหมายสำเร็จ ผลเป็นการบอกเลิกสัญญาแล้ว กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๙๑ จึงได้บัญญัติผลแห่งการเลิกสัญญาไว้

“มาตรา ๓๙๑ เมื่อคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งได้ใช้สิทธิเลิกสัญญาแล้ว คู่สัญญา แต่ละฝ่ายจำต้องให้อีกฝ่ายหนึ่งได้กลับคืนสู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิม แต่ทั้งนี้จะให้เป็นที่เสื่อมเสียแก่สิทธิของบุคคลภายนอกหาได้ไม่

ส่วนเงินอันจะต้องใช้คืนในกรณีดังกล่าวมาในวรรคต้นนั้น ท่านให้บวกดอกเบี้ยเข้าด้วยคิดตั้งแต่เวลาที่ได้รับไว้

ส่วนที่เป็นการทำงานอันได้กระทำให้และเป็นการยอมให้ใช้ทรัพย์สิน การที่จะชดใช้คืน ท่านให้ทำได้ด้วยใช้เงินตามควรค่าแห่งการนั้น ๆ หรือถ้าในสัญญามีกำหนดว่าให้ใช้เงินตอบแทน ก็ให้ใช้ตามนั้น

การใช้สิทธิเลิกสัญญานั้นหากกระทบกระทั่งถึงสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายไม่”

เนื่องจากมาตรา ๓๙๑ เป็นกฎหมายที่ไม่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ดังนั้น คู่สัญญาจึงอาจตกลงกันกำหนดไว้เป็นอย่างอื่นได้ เช่น ตกลงกันว่า ถ้ามีการเลิกสัญญาให้คู่สัญญาส่งคืนทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งสัญญาตามสภาพที่เป็นอยู่ในขณะบอกเลิกสัญญา ดังนั้น ย่อมใช้บังคับได้ หรือกรณีในการทำสัญญา มีการวางมัดจำหรือกำหนดเบี้ยปรับไว้ และเป็นกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งมีสิทธิริบมัดจำหรือเบี้ยปรับได้ คู่สัญญาฝ่ายที่ริบมัดจำหรือเบี้ยปรับนั้นไว้ไม่ต้องคืนมัดจำหรือเบี้ยปรับนั้น

ส่วนกรณีมาตรา ๓๙๑ วรรคสี่ กำหนดว่า การใช้สิทธิเลิกสัญญาไม่กระทบกระทั่งถึงสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายนั้น เนื่องจากเหตุอันทำให้คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งมีสิทธิเลิกสัญญา เช่น การไม่ชำระหนี้โดยสิ้นเชิงหรือแต่บางส่วน การชำระหนี้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนกลายเป็นพันวิสัยเพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะโทษลูกหนี้ได้ เหล่านี้อาจก่อความเสียหายแก่คู่สัญญาฝ่ายที่มีสิทธิเลิกสัญญาขึ้นได้ซึ่งเมื่อเกิดความเสียหายแล้ว ถึงแม้มีการเลิกสัญญา ความเสียหายนั้นก็ยังคงอยู่ ไม่ลบล้างความรับผิดชอบที่ลูกหนี้ได้ก่อขึ้น คู่สัญญาฝ่ายที่ต้องเสียหายย่อมมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนความเสียหายได้

ซึ่งพิจารณากรณีสัญญาซื้อขายระหว่าง กรมปศุสัตว์ กับห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. เมื่อสัญญาได้กำหนดสิทธิในการเลิกสัญญาไว้ในข้อสัญญาแล้ว และห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. ไม่ส่งมอบสิ่งของที่ตกลงขายให้แก่ กรมปศุสัตว์ภายในเวลาที่กำหนด ซึ่งกรมปศุสัตว์ในฐานะคู่สัญญาได้ใช้สิทธิเลิกสัญญาแล้ว การเลิกสัญญานั้นไม่ลบล้างความรับผิดที่ลูกหนี้ได้ก่อขึ้นเพราะเป็นฝ่ายผิดสัญญา ดังนั้น กรมปศุสัตว์จึงมีสิทธิเรียกร้องให้ห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. ผู้ขาย ชดใช้ค่าเสียหายจากการผิดสัญญาซื้อขายดังกล่าวได้ กรณีพิพาทลักษณะนี้ศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาไว้หลายกรณีด้วยกัน จึงสามารถนำมาพิจารณาประกอบเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการตามกฎหมายได้ ซึ่งกรณีดังกล่าวศาลฎีกาได้มีคำพิพากษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๓๘/๒๕๕๖ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๙๑ วรรคสี่ บัญญัติว่า “การใช้สิทธิเลิกสัญญานั้น หากกระทบกระทั่งถึงสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายไม่” บทบัญญัติดังกล่าวมีความหมายเพียงว่าการเลิกสัญญานั้นไม่ลบล้างความรับผิดที่ลูกหนี้ได้ก่อขึ้น กล่าวคือ ถ้าลูกหนี้มีความรับผิดที่ตนเองไม่ชำระหนี้แล้วการไม่ชำระหนี้เป็นเหตุให้เจ้าหนี้ได้รับความเสียหายเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายนั้นได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๑๓ , ๒๑๕ บทบัญญัติมาตรา ๓๙๑ มิได้ให้สิทธิพิเศษที่จะเรียกค่าเสียหายในกรณีที่คู่สัญญาตกลงเลิกสัญญากันโดยลูกหนี้มิได้ค้างชำระหนี้หรือผิดสัญญาด้วย ดังนั้น การวินิจฉัยว่าโจทก์จะมีสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหายจากการผิดสัญญาได้หรือไม่นั้น จะต้องพิจารณาก่อนว่าจำเลยเป็นฝ่ายผิดสัญญาหรือไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๙๖๙๒/๒๕๕๗ แม้พฤติการณ์ที่โจทก์ปิดวาล์วก๊าซ ถือว่าโจทก์ในฐานะคู่สัญญาได้ใช้สิทธิเลิกสัญญา ซื้อขายก๊าซแล้วคู่สัญญาแต่ละฝ่ายจำเป็นต้องให้อีกฝ่ายหนึ่ง ได้กลับคืนสู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๙๑ วรรคหนึ่ง แต่กรณีก็เป็น การเลิกสัญญาเพราะจำเลยเป็นฝ่ายผิดสัญญา โจทก์จึงมีสิทธิเรียกร้องให้จำเลยชำระเบี้ยปรับซึ่งเป็นค่าเสียหายจากการผิดสัญญาซื้อขายก๊าซของจำเลย ซึ่งได้เกิดขึ้นและยังมีอยู่ตลอดไปจนกว่าโจทก์จะได้รับชำระหนี้จากจำเลยโดยสิ้นเชิง การเลิกสัญญาดังกล่าวหาได้ทำให้สิทธิเรียกร้องเอาเบี้ยปรับจากจำเลยระงับไปไม่ ดังนั้น โจทก์จึงมีสิทธิเรียกเอาเบี้ยปรับตามที่กำหนดไว้ในสัญญาซื้อขายก๊าซจากจำเลยได้

ซึ่งข้อเท็จจริงในเรื่องนี้ปรากฏว่า หลังจากทำสัญญาห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. ได้ส่งมอบไนโตรเจนเหลวให้แก่กรมปศุสัตว์ จำนวน ๑๒ งวด และตั้งแต่วงวดที่ ๑๓ ถึง ๑๖ ห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. มิได้ส่งมอบไนโตรเจนเหลวให้แก่กรมปศุสัตว์ ผู้ซื้อ ตามกำหนด สำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์ กรมปศุสัตว์ ผู้ซื้อจึงได้หนังสือแจ้งไปยังห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. ผู้ขาย เพื่อให้ดำเนินการส่งมอบสิ่งของตามสัญญาและขอสงวนสิทธิ์การปรับตามสัญญา นับแต่วันถัดจากวันครบกำหนดส่งมอบตามสัญญาจนถึงวันที่ผู้ขายได้ส่งมอบสิ่งของให้แก่ผู้ซื้อจนถูกต้องครบถ้วน เป็นจำนวน ๓ ครั้ง แต่ปรากฏว่าหนังสือดังกล่าวไม่มีผู้รับ และถูกส่งคืนมายังสำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์ โดยทราบภายหลังว่านาย ข. หุ้นส่วนผู้จัดการของห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. เสียชีวิตแล้ว เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๘ ด้วยโรคหัวใจล้มเหลว และไม่มีผู้ดำเนินการกิจการต่อ จึงไม่สามารถดำเนินการบอกเลิกสัญญาซื้อขายดังกล่าวในกรณีผิดสัญญากับห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. ได้ ผู้ขอรับการประเมินได้ทำการศึกษาในประเด็น ดังนี้

๓.๔ การเลิกห้างหุ้นส่วนและการชำระบัญชี

ห้างหุ้นส่วน คือ การที่มีบุคคลเข้าหุ้นส่วนกัน มีจุดมุ่งหมายเดียวกันเพื่อจะทำกิจการร่วมกัน มีจุดประสงค์เพื่อที่จะหากำไรเพื่อที่จะมาแบ่งปันกัน เมื่อมีการที่ลงมือร่วมกันแล้ว จะมีทั้งได้กำไร ขาดทุน ร่วมกันไประยะหนึ่งหรือตามที่มีการตกลงกันไว้ ถ้าจะให้หุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งมารับผิดคนเดียวก็น่าจะไม่สามารถทำได้ หรือ ถ้ามีหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งได้เลิกห้างหุ้นส่วนนั้น อาจจะทำให้หุ้นส่วนคนอื่นเสียหายได้

การเลิกห้างหุ้นส่วน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของผู้เป็นหุ้นส่วนจนเป็นเหตุให้ห้างหุ้นส่วนต้องยุติลง โดยการเป็นหุ้นส่วนนั้นเกิดจากความไว้นื้อเชื่อใจกัน เป็นสาระสำคัญของการเป็นหุ้นส่วนกัน จะให้ผู้อื่นมาเป็นแทนโดยไม่ได้รับความยินยอมไม่ได้ ถึงจะเป็นทายาทของหุ้นส่วนที่ตายไปแล้ว ก็ไม่สามารถเข้ามาแทนได้ แบ่งได้เป็น ๔ กรณี ดังนี้

ก) การเลิกห้างหุ้นส่วนโดยข้อสัญญา ตามมาตรา ๑๐๕๕ (๑) - (๓)

ข) เลิกโดยบทบัญญัติของกฎหมาย ตามมาตรา ๑๐๕๕ (๔) - (๕)

ค) เลิกโดยคำสั่งศาล

ง) คู่สัญญาตกลงเลิกห้างหุ้นส่วนกัน (อ.เอื้อน น.๒๒)

ซึ่งกรณีตามมาตรา ๑๐๕๕ (๔) กรณีผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งตาย หรือล้มละลาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ เป็นการเลิกห้างหุ้นส่วนโดยบทบัญญัติของกฎหมาย ไม่ได้เลิกกันโดยข้อตกลง เมื่อมีกรณีอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น ให้ถือว่าห้างเลิกกันไปโดยอัตโนมัติ โดยไม่ต้องอาศัยความยินยอมของห้างหุ้นส่วนไม่จำเป็นต้องร้องขอให้ และไม่จำเป็นต้องร้องขอให้ศาลสั่งเลิกด้วย

การชำระบัญชี

การชำระบัญชีห้างหุ้นส่วน หมายถึง การเลิกกิจการโดยการจำหน่ายสินทรัพย์ การเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้สิน เพื่อนำเงินที่ได้ไปชำระหนี้แก่บุคคลภายนอก จ่ายคืนเงินกู้และจ่ายคืนทุนให้ผู้เป็นหุ้นส่วน การชำระบัญชีของห้างหุ้นส่วนจะมีได้ ก็ต่อเมื่อมีการเลิกห้างหุ้นส่วนแล้วเท่านั้น โดยมีลำดับในการชำระบัญชี ดังนี้

๑. ให้ชำระหนี้ทั้งหลายซึ่งค้างชำระแก่บุคคลภายนอก

๒. ให้ชดใช้เงินทროงและค่าใช้จ่ายซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนได้ออกของตนไปเพื่อจัดการค้าของห้าง

๓. ให้คืนทุนทรัพย์ซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนแต่ละคนได้ลงเป็นหุ้น

๔. ถ้ายังมีทรัพย์เหลืออยู่อีกเท่าไร ก็ให้เฉลี่ยแจกเป็นกำไรในระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วน และเมื่อได้ชำระหนี้ให้แก่บุคคลภายนอกและชดใช้เงินทროงและค่าใช้จ่ายแล้ว สินทรัพย์ที่ยังอยู่ไม่พอจะคืนแก่ผู้เป็นหุ้นส่วนให้ครบจำนวนที่ลงหุ้น ส่วนที่ขาดคือขาดทุน ซึ่งต้องคิดเฉลี่ยผลขาดทุนเช่นกัน

การนำบทบัญญัติเรื่องห้างหุ้นส่วนสามัญมาใช้ในห้างหุ้นส่วนจำกัด

ห้างหุ้นส่วนจำกัด มีลักษณะเป็นห้างหุ้นส่วนตามมาตรา ๑๐๑๒ กล่าวคือ เป็นสัญญาซึ่งบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปตกลงเข้ากัน เพื่อกระทำการกิจการร่วมกัน ด้วยประสงค์จะแบ่งปันกำไรอันจะพึงได้ แต่กิจการที่ทำนั้น มีผู้เป็นหุ้นส่วน ๒ จำพวก จำพวกแรก หุ้นส่วนที่จำกัดความรับผิดไม่เกินจำนวนเงินที่หุ้นส่วนผู้นั้นรับจะลงหุ้นในห้างหุ้นส่วน กับจำพวกที่ ๒ หุ้นส่วนซึ่งต้องรับผิดรวมในบรรดาหนี้ของห้างหุ้นส่วน

ไม่จำกัดจำนวน การก่อตั้งห้างหุ้นส่วนจำกัดกฎหมายบังคับให้ต้องจดทะเบียน และเมื่อจดทะเบียนแล้ว ก็มีฐานะเป็นนิติบุคคล ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๐๗๗ ประกอบมาตรา ๑๐๗๘ วรรคหนึ่ง

กรณีการนำบทบัญญัติเรื่องห้างหุ้นส่วนสามัญมาใช้ในห้างหุ้นส่วนจำกัดนั้น เป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๐๘๐ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า “บทบัญญัติว่าด้วยห้างหุ้นส่วนสามัญข้อใด ๆ หากมิได้ยกเว้นหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงไปโดยบทบัญญัติแห่งหมวด ๓ นี้ ท่านให้นำมาใช้บังคับแก่ห้างหุ้นส่วนจำกัดด้วย” หมายความว่า การนำบทบัญญัติในเรื่องห้างหุ้นส่วนสามัญในหมวด ๒ มาใช้กับห้างหุ้นส่วนจำกัดนั้น จะนำมาใช้เมื่อห้างหุ้นส่วนจำกัดมิได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ ถ้าหากบทบัญญัติเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนจำกัดบัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้ว ก็ไม่สามารถนำบทบัญญัติในเรื่องห้างหุ้นส่วนสามัญมาใช้ได้

ซึ่งในการเลิกห้างหุ้นส่วนจำกัดตามมาตรา ๑๐๕๕ (๔) ประกอบมาตรา ๑๐๘๐ เหตุในการเลิกห้าง ได้แก่ เมื่อหุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิดชอบ ล้มละลายหรือตกเป็นคนไร้ความสามารถ ห้างหุ้นส่วนจำกัดนั้นย่อมเลิกกัน (อ.เอื้อน น.๖๑-๖๗)

จากประเด็นที่ได้ทำการศึกษาในเบื้องต้น เมื่อนาย ข. หุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิดชอบ และเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการของห้างหุ้นส่วนจำกัด ก.ถึงแก่ความตาย ย่อมเป็นเหตุให้ห้างดังกล่าวเลิกกัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๐๕๕ (๕) ประกอบด้วยมาตรา ๑๐๘๐ อันเป็นไปตามผลของกฎหมาย และในกรณีที่ห้างหุ้นส่วนจำกัดเลิกกันย่อมต้องมีการชำระบัญชี เพื่อประโยชน์ของผู้เป็นหุ้นส่วน ตลอดจนเจ้าหนี้ รวมทั้งบรรดาผู้ติดต่อกับห้างหุ้นส่วนภายหลังจากห้างหุ้นส่วนจำกัดพ้นจากสภาพนิติบุคคลตามกฎหมาย โดยผู้ชำระบัญชีจะต้องเป็นผู้ชำระสะสางการงานของห้างหุ้นส่วนจัดการใช้หนี้ และแจกจ่ายสินทรัพย์ของห้างหุ้นส่วนนั้น โดยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๒๔๙ ให้ถือว่าห้างหุ้นส่วนนั้นยังคงตั้งอยู่ตราบเท่าเวลาที่จำเป็นเพื่อการชำระบัญชี ดังนั้น เมื่อนาย ข.หุ้นส่วนผู้จัดการตาย และมีผลให้ห้างหุ้นส่วนจำกัดเลิกกัน เมื่อห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. ไม่มีการแต่งตั้งหุ้นส่วนผู้จัดการคนใหม่ และไม่มีผู้ชำระบัญชี จึงก่อให้เกิดความเสียหายแก่กรมปศุสัตว์เพราะทำให้กรมปศุสัตว์ไม่สามารถดำเนินการบอกเลิกสัญญาซื้อขายดังกล่าวในกรณีผิดสัญญากับห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. ได้

ดังนั้น เพื่อให้กรมปศุสัตว์มีสิทธิเรียกร้องตามกฎหมาย สามารถบอกเลิกสัญญาริบหลักประกัน และเรียกให้ชดใช้ค่าเสียหายจากการผิดสัญญาซื้อขายดังกล่าวได้ จึงต้องยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้ศาลตั้งผู้ชำระบัญชี ทำหน้าที่ชำระสะสางการงานของห้างหุ้นส่วนจำกัด และจัดการใช้หนี้เงินให้แก่กรมปศุสัตว์ต่อไป ซึ่งผู้มีอำนาจยื่นคำร้อง คือ พนักงานอัยการ หรือบุคคลอื่นผู้มีส่วนได้เสียตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๒๕๑ วรรคสอง ซึ่งกรณีลักษณะนี้ ศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาไว้ จึงสามารถนำมาพิจารณาประกอบ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการตามกฎหมาย

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๙๐๑/๒๕๑๗ โจทก์ กับ ต. เป็นหุ้นส่วนตั้งห้างหุ้นส่วนจำกัด โจทก์ เป็นหุ้นส่วนจำกัดความรับผิด ต. เป็นหุ้นส่วนประเภทไม่จำกัดความรับผิดและเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ เมื่อ ต. ตายห้างหุ้นส่วนจำกัดต้องเลิกกัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๐๕๕ (๕) ประกอบด้วยมาตรา ๑๐๘๐ และจะต้องตั้งผู้ชำระบัญชี เพื่อชำระสะสางการงานของห้างหุ้นส่วนจำกัด

ให้เสร็จไป ในการนี้ จำเลยซึ่งเป็นทายาทและผู้รับมรดกของ ต. จะต้องเข้ามาแทนที่ ต. เพื่อการชำระบัญชี ปรากฏว่าทรัพย์สินตลอดจนบัญชีและเอกสารต่าง ๆ ของห้างหุ้นส่วนอยู่ในมือของจำเลย และโจทก์ ขอร้องให้จำเลยมาร่วมกันชำระบัญชี และแบ่งคืนเงินทุนแล้ว แต่จำเลยเพิกเฉยเสีย ดังนี้ ถือว่าจำเลย ได้แย่งสิทธิของโจทก์แล้ว โจทก์มีสิทธิฟ้องจำเลยขอให้ศาลตั้งผู้ชำระบัญชีของห้างหุ้นส่วนจำกัดได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๗๖๗/๒๕๒๐ ข. เป็นหุ้นส่วนจำพวกไม่จำกัดความรับผิดและเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการของห้างหุ้นส่วนจำกัด น. เมื่อ ข. ถึงแก่กรรม ห้าง น. ย่อมเป็นอันเลิกกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๐๕๕ (๕) ประกอบ ๑๐๘๐ และจะต้องตั้งผู้ชำระบัญชี เพื่อชำระสะสางการงานของห้างหุ้นส่วนจำกัดให้เสร็จไป

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๙๑/๒๕๐๑ เมื่อ อ. ซึ่งเป็นหุ้นส่วนประเภทไม่จำกัดความรับผิด และเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการตาย ห้างหุ้นส่วนจำกัดสุขุมวิทอาหารสำเร็จรูปก็ต้องเลิกกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๐๕๕ (๕) ประกอบด้วยมาตรา ๑๐๘๐ และจะต้องตั้งผู้ชำระบัญชี เพื่อชำระสะสางการงานของห้างหุ้นส่วนจำกัดให้เสร็จไป เพื่อจะได้ไปจดทะเบียนเลิกห้างหุ้นส่วนจำกัด ในการนี้จำเลยทั้งห้าซึ่งเป็นทายาทและผู้รับมรดกของ อ. จะต้องเข้ามาแทน อ. เพื่อการชำระบัญชี แม้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๒๕๑ วรรคสอง จะบัญญัติให้พนักงานอัยการหรือบุคคลอื่น ผู้มีส่วนได้เสียในห้างหุ้นส่วนร้องขอให้ศาลตั้งผู้ชำระบัญชีให้ก็ตาม แต่จากคำบรรยายฟ้องของโจทก์ปรากฏว่าทรัพย์สินตลอดจนสมุดบัญชีและเอกสารต่าง ๆ ของห้างหุ้นส่วนอยู่ในมือของจำเลยทั้งห้าและโจทก์ร้องให้จำเลยทั้งห้ามาร่วมกันชำระบัญชีและแบ่งคืนเงินทุนกันแล้ว แต่จำเลยเพิกเฉย แสดงว่าจำเลยทั้งห้าได้แย่งสิทธิของโจทก์ โจทก์มีสิทธิฟ้องจำเลยทั้งห้า ขอให้ศาลตั้งผู้ชำระบัญชีของห้างหุ้นส่วนจำกัดได้ ตามนัยแห่งคำพิพากษาศาลฎีกา

๓.๕ การดำเนินคดีแพ่ง

๓.๕.๑ ความหมายของคดีแพ่ง

คดีแพ่ง คือ คดีที่มีการโต้แย้งสิทธิ หรือหน้าที่ของบุคคลตามกฎหมายแพ่ง เช่น การฟ้องให้ผู้ชำระเงินตามสัญญา หรือการฟ้องเรียกให้ผู้ละเมิดชดเชยค่าเสียหาย เป็นต้น คดีแพ่งนอกจากจะเป็นเรื่องพิพาทกันดังกล่าวแล้ว อาจเป็นเรื่องที่กฎหมายกำหนดให้บุคคลใช้สิทธิทางศาลเพื่อรับรองคุ้มครองสิทธิของตน ซึ่งในส่วนของกระบวนกรรณการร้องขอให้ศาลตั้งผู้ชำระบัญชี ถือเป็นการดำเนินกระบวนกรรณการในทางแพ่ง ซึ่งเป็นคดีไม่มีข้อพิพาท

๓.๕.๒ การเตรียมคดี

(๑) อำนาจฟ้อง

การดำเนินคดีแพ่งเป็นเรื่องการดำเนินการเกี่ยวกับข้อพิพาททางแพ่งหรือการใช้สิทธิทางศาลในทางแพ่ง การที่ผู้ใดจะมีอำนาจดำเนินคดีแพ่งหรืออำนาจฟ้องนั้น ต้องพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๕ ซึ่งเป็นแม่บทของการดำเนินคดีแพ่งที่บัญญัติว่า เมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้น เกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่ง หรือบุคคลใดจะต้องใช้สิทธิทางศาล

บุคคลนั้นชอบที่จะเสนอคดีของตนต่อศาลส่วนแพ่งที่มีเขตอำนาจได้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายแพ่งและประมวลกฎหมายนี้

คดีแพ่งชั้นสู่ศาลได้ มี ๒ กรณี คือ

๑. กรณีมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้น เกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่ง กล่าวคือ การกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งกระทบกระเทือนหรือละเมิดต่อสิทธิที่พึงมีพึงได้ตามกฎหมายของบุคคลอื่น สิทธินี้มีได้หมายถึงสิทธิในทรัพย์สินเท่านั้น แต่ยังหมายความรวมถึงสิทธิอื่น ๆ ด้วย เช่น สิทธิในชีวิตร่างกาย สิทธิในครอบครัว สิทธิในเกียรติยศ ชื่อเสียง ดังนั้นผู้ที่ถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ ย่อมนำคดีไปฟ้องต่อศาลได้ เรียกว่าเป็นโจทก์ และอีกฝ่ายหนึ่งสามารถยื่นคำให้การต่อสู้คดี เรียกว่า จำเลย กรณีจึงเป็นเรื่องของคดีพิพาทระหว่างบุคคลทั้งสองฝ่าย เรียกว่า “คดีมีข้อพิพาท”

๒. กรณีที่บุคคลใดจะต้องใช้สิทธิทางศาล กล่าวคือ เป็นกรณีที่บุคคลต้องใช้สิทธิทางศาลเพื่อให้ศาลแสดงสิทธิของตน ซึ่งการที่บุคคลจะใช้สิทธิทางศาลได้ต้องเป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติรับรองหรือกำหนดไว้ด้วย หรือต้องได้รับอนุญาตหรือได้รับการรับรองจากศาลก่อน เช่น การร้องขอให้ศาลตั้งผู้ชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท การร้องขอเป็นผู้จัดการมรดก การขอเป็นผู้ปกครองผู้เยาว์ การขอให้ศาลสั่งให้เป็นบุคคลไร้ความสามารถ เสมือนไร้ความสามารถ หรือสาบสูญ เป็นต้น กรณีเช่นนี้ ผู้ขอไม่ต้องฟ้องใครเป็นจำเลย เพียงแต่ให้เริ่มคดีโดยยื่นคำร้องขอต่อศาล และศาลจะนัดไต่สวนคำร้องของผู้ร้องโดยศาลอาจเรียกพยานมาสืบได้เองตามที่เห็นจำเป็นและวินิจฉัยชี้ขาดตามที่เห็นสมควรและยุติธรรม จึงเรียกว่าเป็น “คดีที่ไม่มีข้อพิพาท” ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๘๘

(๒) การรวบรวมข้อเท็จจริง

การบรรยายฟ้องต้องบรรยายถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ถ้าไม่บรรยายข้อเท็จจริงแล้วฟ้องเป็นอันเสียไปใช้ไม่ได้ตามกฎหมาย เพราะคำฟ้องต้องบรรยายข้อเท็จจริงไว้ให้ครบถ้วนตามหลักเกณฑ์พอที่จะปรับบทกฎหมายให้จำเลยรับผิดชอบ กล่าวโดยสรุปคือ

๑. ถูกต้องครบถ้วนตามบทบัญญัติกฎหมาย
๒. ไม่เคลือบคลุม (จำเลยหรือคู่ความฝ่ายอื่น ๆ เข้าใจข้อหาได้ดี)
๓. มีประเด็นสืบได้

ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมีความจำเป็นต้องรวบรวมไว้ก่อนฟ้องคดี เพราะเป็นเนื้อหาของ การฟ้องและประเด็นที่จะกล่าวในการฟ้องซึ่งรวมถึง

๑) วันเวลาและสถานที่เกิดเหตุ เพื่อให้การบรรยายฟ้องมีความชัดเจนแม้ในคดีแพ่งกฎหมายมิได้บังคับให้ต้องระบุเกี่ยวกับวันเวลาและสถานที่เกิดเหตุในคำฟ้องเช่นในคดีอาญา เพราะตามสภาพของฟ้องไม่มีข้อหาหรือข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาซึ่งต้องรู้เวลากลางวันหรือกลางคืน ส่วนสถานที่เกิดเหตุเพื่อพิจารณาว่าจะเสนอคำฟ้องต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาหรือศาลที่มูลคดีเกิดขึ้น

๒) ราคาทรัพย์สินหรือค่าเสียหาย เป็นจำนวนเงินเท่าใด หรือเกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของทางราชการเป็นจำนวนเท่าใด ฯลฯ เพื่อจะได้เป็นทุนทรัพย์ในคำฟ้อง

(๓) การรวบรวมพยานหลักฐาน

เพื่อประโยชน์ที่จะอ้างเป็นพยานต่อศาลและการสืบพยาน

พยานหลักฐาน คือ สิ่งที่สามารถพิสูจน์ ยืนยัน และสนับสนุนข้อเท็จจริงที่คู่ความกล่าวอ้างในการดำเนินคดี และมีผลถึงการแพ้ชนะของคดีได้

ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกล่าวอ้างข้อเท็จจริงอย่างใด ๆ เพื่อสนับสนุนคำฟ้องหรือคำให้การของตน ให้นำหน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงนั้นตกอยู่แก่คู่ความที่กล่าวอ้าง (เว้นแต่เป็นข้อเท็จจริงที่รู้กันทั่วไป ไม่อาจโต้แย้ง ศาลเห็นว่าอีกฝ่ายหนึ่งได้รับแล้ว หรือข้อสันนิษฐานเป็นคุณ) ฝ่ายที่มีหน้าที่นำสืบแต่ไม่นำพยานหลักฐานมาสืบก็อาจแพ้คดีได้

ประเภทพยาน ได้แก่ พยานบุคคล พยานเอกสาร และพยานวัตถุ

๑. พยานบุคคล คือ บุคคลที่มาให้ถ้อยคำต่อศาล และศาลได้จดไว้ในสำนวน บุคคลที่ศาลยอมรับฟัง ประกอบด้วยหลักเกณฑ์ คือ ต้องสามารถเข้าใจและตอบคำถามได้ เป็นผู้ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบเรื่องที่จะมาให้การโดยตรง

๒. พยานเอกสาร คือ หนังสือลายลักษณ์อักษรที่ได้เขียน หรือพิมพ์ หรือจารึกไว้เป็นการถาวรหรือเครื่องหมายใด ๆ ที่เป็นการสื่อความหมายและอ่านได้ความ

๓. พยานวัตถุ หมายถึง สิ่งใด ๆ ที่คู่ความสามารถใช้อ้างอิงให้ศาลตรวจดู เพื่อประโยชน์แห่งคดีของตน

ข้อกฎหมายและระเบียบ

เพื่อใช้อ้างเป็นพยานเอกสารประกอบคำฟ้องมีเนื้อหาใจความที่คาบเกี่ยวถึงประเด็นเป็นข้ออ้างต่อศาล แสดงหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติงานในหน้าที่และความรับผิดชอบในหน้าที่นั้น หรือหน้าที่ของคู่ความนั้นที่ต้องปฏิบัติเพื่อปรับกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นอันเป็นประเด็นแห่งคดี

การทำความเข้าใจ

ในการดำเนินคดีผู้เป็นเจ้าของเรื่องต้องทำความเข้าใจเสนอผู้บังคับบัญชาสรุปข้อเท็จจริง และข้อกฎหมายซึ่งชี้แจงว่าควรฟ้องหรือไม่ อย่างไร ควรกล่าวโดยละเอียดถึงเหตุที่ต้องดำเนินคดี มีข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย มีเอกสาร หรือหลักเกณฑ์อย่างไร และควรระวังอย่าให้คดีขาดอายุความ

(๔) เขตอำนาจศาล

การเริ่มต้นคดีแพ่งไม่ว่าเป็นคดีมีข้อพิพาท หรือไม่มีข้อพิพาทก็ตาม จะต้องเสนอคดีต่อศาลที่มีเขตอำนาจ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมเท่านั้น หากเสนอคดีต่อศาลที่ไม่มีอำนาจพิจารณาคดี ศาลก็ไม่สามารถรับคดีนั้นไว้พิจารณาได้ ดังนั้น การจะฟ้องที่ศาลใด ๑. ดูประเภทของคดีก่อนว่าอยู่ในอำนาจของศาลใด ๒. ดูทุนทรัพย์ของคดีว่าอยู่ในอำนาจศาลจังหวัดหรือศาลแขวง

๑. คดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลจังหวัด กล่าวคือ ศาลจังหวัดมีอำนาจทั่วไป ที่จะชำระคดีได้ทุกประเภท ในส่วนของคดีแพ่งมีเงื่อนไขดังนี้

๑) คดีที่มีจำนวนทุนทรัพย์หรือราคาทรัพย์สินที่พิพาทเกินกว่า ๓๐๐,๐๐๐ บาท

๒) คดีที่ฟ้องขอให้ปลดปล่อยทุกชั้นไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ เช่น ฟ้องขับไล่

๓) คดีที่ไม่มีข้อพิพาท เช่น คดีขอให้ศาลตั้งผู้ชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท การร้องขอเป็นผู้จัดการมรดก คดีขอให้ศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ เป็นต้น

๒. คดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแขวง กล่าวคือ ศาลแขวงมีอำนาจชำระคดีแพ่ง เป็นคดีที่มีจำนวนทุนทรัพย์ หรือราคาทรัพย์สินที่พิพาทไม่เกิน ๓๐๐,๐๐๐ บาท

๓.๕.๓ อำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ

สำนักงานอัยการสูงสุดมีภารกิจในการรักษาผลประโยชน์ของรัฐซึ่งตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๑๔ ได้บัญญัติให้พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ในการดำเนินคดีแพ่งแทนรัฐบาล หน่วยงานของรัฐที่เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ราชการส่วนกลาง หรือราชการส่วนภูมิภาคในศาล และหน่วยงานของรัฐ หรือนิติบุคคลซึ่งมิใช่หน่วยงานของรัฐ แต่ได้มีพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งขึ้น ให้อำนาจพนักงานอัยการที่จะออกคำสั่งเรียกบุคคลใด ๆ ที่เกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำได้ แต่จะเรียกคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมาให้ถ้อยคำโดยคู่ความฝ่ายนั้นไม่ยินยอมไม่ได้ เมื่อหน่วยงานตัวความส่งเรื่องให้พนักงานอัยการว่าต่างหรือแก้ต่างให้ การมีความเห็นและคำสั่งในการรับว่าต่างหรือแก้ต่างของพนักงานอัยการจึงต้องมีทั้งเหตุผล ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย อีกทั้งมีการตรวจสอบจากผู้บังคับบัญชาตามขั้นตอนที่ระเบียบกำหนด นอกจากนี้ระเบียบดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการดำเนินคดีแล้ว คณะรัฐมนตรียังมีมติวางแนวทางในการดำเนินคดีแพ่งให้แก่พนักงานอัยการนั้น ได้คำนึงถึงประโยชน์ของรัฐเป็นสำคัญ แต่ต้องไม่เป็นการเอาเปรียบเอกชนจนเสียความยุติธรรม ในบางเรื่อง พนักงานอัยการจึงอาจมีการแจ้งฐานะคดีไปยังหน่วยงานตัวความที่ส่งเรื่องเพื่อพิจารณาหรือแจ้งข้อเสียเปรียบในทางคดีให้ทราบ รวมทั้งบางเรื่องอาจมีการแจ้งแนะนำให้ดำเนินคดีกับบุคคลอื่น นอกเหนือไปจากบุคคลที่หน่วยงานแจ้งความประสงค์มาแต่แรก ดังนั้น กรณีพิพาทระหว่างกรมปลัดสุสัตว์ กับห้างหุ้นส่วน จำกัด ก. จึงต้องส่งเรื่องให้สำนักงานอัยการพิจารณาดำเนินการ^๕

(๑) การส่งเรื่อง/สำนวนคดีแพ่งให้พนักงานอัยการ

๑. เอกสารที่ต้องนำส่งพร้อมหนังสือขอให้ดำเนินคดี

๑.๑ กรณีว่าต่าง ได้แก่

๑.๑.๑ หลักฐานของผู้ฟ้องคดี

ก. หลักฐานการเป็นนิติบุคคล และการเป็นผู้แทนของนิติบุคคลซึ่งเป็นหน่วยงานผู้ส่งที่ขอให้ดำเนินคดี เช่น กฎหมายจัดตั้งองค์กร

ข. ใบแต่งตั้งนายความที่ผู้แต่งตั้งนายความลงนาม คำสั่งแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งและสำเนาบัตรประจำตัวของผู้แต่งตั้งนายความ กรณีมอบอำนาจ ต้องแนบหนังสือมอบอำนาจ คำสั่งมอบอำนาจ และคำสั่งที่เกี่ยวข้องด้วย จำนวนอย่างละ ๒ ชุด

ค. บันทึกการสรุปข้อเท็จจริงความเป็นมาของคดี เริ่มจากฐานะทางกฎหมายของหน่วยงานตัวความ ข้อพิพาทที่เกิดขึ้น เหตุที่ทำให้เกิดอำนาจฟ้อง อ้างข้อสัญญาที่คู่กรณีปฏิบัติไม่ถูกต้อง ให้ชัดเจน พร้อมแนบสำเนากฎหมาย ระเบียบ มติคณะรัฐมนตรี ที่เกี่ยวข้องตามที่อ้างในสรุป

^๕ สำนักงานคดีแพ่ง สำนักงานอัยการสูงสุด, คู่มือการส่งเรื่องให้พนักงานอัยการดำเนินคดีแพ่ง, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดบางกอกบลิ๊ก, ๒๕๕๕), หน้า ๑-๙.

ข้อเท็จจริง รายละเอียดข้อพยานบุคคลที่เกี่ยวข้องที่สามารถชี้แจงข้อเท็จจริงในคดีได้ รวมทั้งพยาน เอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น สัญญาที่พิพาทพร้อมเอกสารทุกฉบับที่เป็นส่วนหนึ่งของสัญญา สัญญาค้ำประกัน สัญญาจ้างพร้อมสัญญาแนบท้ายสัญญาจ้าง เอกสารที่วางไว้เป็นประกัน หนังสือบอกกล่าวแจ้งการโอน สิทธิเรียกร้อง หนังสือรับสภาพหนี้ เอกสารเกี่ยวกับเหตุผิดสัญญา เช่น คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจรับ พัสดุ หรือตรวจการจ้าง รายงานการตรวจรับของคณะกรรมการตรวจรับพัสดุหรือตรวจการจ้าง หนังสือ แจ้งสงวนสิทธิการเรียกค่าปรับ เอกสารแสดงการหักเบี้ยปรับจากค่าจ้างหรือค่าสิ่งของ หนังสือบอกกล่าว ทวงถามให้ปฏิบัติตามสัญญา หนังสือแจ้งเลิกสัญญา หนังสือบอกกล่าวการบังคับจ้างนอกระบบ หนังสือทวงถาม ผู้ค้ำประกัน หนังสือติดต่อระหว่างคู่กรณีทุกฉบับ พร้อมหลักฐานการรับหนังสือ/ใบตอบรับทางไปรษณีย์ เอกสารเกี่ยวกับจำนวนเงินที่เรียกให้ชดเชย และค่าเสียหาย เช่น รายการคำนวณค่าเสียหายพร้อมดอกเบี้ย ซึ่งลงลายมือชื่อผู้จัดทำไว้ ใบเสร็จรับเงิน ฎีกาเบิกเงิน เอกสารแสดงค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ตลอดจนหลักฐาน ซึ่งแสดงที่มาของการคำนวณเงินต่าง ๆ หลักฐานที่จะพิสูจน์ว่าหน่วยงานตัวความได้รับความเสียหาย จากการผิดสัญญาของคู่สัญญาอย่างไร เนื่องจากในกรณีที่หน่วยงานตัวความฟ้องเรียกค่าปรับ จะต้องพิสูจน์ ความเสียหายให้ปรากฏในชั้นพิจารณาของศาลด้วยว่าจำนวนค่าปรับที่เรียกเหมาะสมกับความเสียหาย

๑.๑.๒ หลักฐานของผู้ที่จะถูกฟ้อง

ก. หลักฐานหนังสือรับรองการจดทะเบียนของนิติบุคคล การเป็นผู้แทนของ นิติบุคคลหรือบัตรประจำตัวประชาชนของบุคคล และแบบรับรองรายการทะเบียนทะเบียนราษฎร ซึ่งเป็นภูมิลำเนาของบุคคลที่จะถูกฟ้อง

ข. ผลการตรวจสอบสถานภาพการตายของลูกหนี้ที่จะถูกฟ้อง และหลักฐาน ที่หน่วยงานรับทราบการตายของลูกหนี้ดังกล่าว กับหลักฐานการเป็นทายาท/ผู้จัดการมรดกของลูกหนี้ดังกล่าว

ค. ผลการตรวจสอบสถานภาพการล้มละลายของลูกหนี้ที่จะถูกฟ้อง

ง. หลักฐานบัตรประจำตัวประชาชนและแบบรับรองรายการทะเบียนราษฎร ของผู้เป็นทายาท/ผู้จัดการมรดกของผู้ตายซึ่งเป็นลูกหนี้ในข้อ ข.

๑.๒ กรณีแก้ต่าง ได้แก่

๑.๒.๑ หมายเรียกและสำเนาคำฟ้อง

๑.๒.๒ ใบแต่งตั้งทนายความซึ่งจำเลยลงนาม คำสั่งแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง และสำเนาบัตรประจำตัวของผู้แต่งตั้งทนายความ กรณีมอบอำนาจ ต้องแนบหนังสือมอบอำนาจ คำสั่ง มอบอำนาจ และคำสั่งที่เกี่ยวข้องด้วย จำนวนอย่างละ ๒ ชุด

๒. การตั้งผู้ประสานคดี

หน่วยงานตัวความจะต้องตั้งผู้ประสานงานคดี โดยระบุชื่อที่อยู่พร้อมหมายเลข โทรศัพท์ที่ติดต่อไว้ในหนังสือนำส่งด้วย ผู้ประสานงานคดีควรเป็นนิติกรหรือเจ้าหน้าที่ที่มีเวลาเพียงพอ ในการประสานคดีกับพนักงานอัยการ และหากต่อมาปรากฏว่าผู้ประสานงานคดีลาหยุดต่อเนื่องเป็น เวลานาน หรือลาออก ให้หน่วยงานตั้งผู้ประสานงานคดีคนใหม่เพื่อให้การประสานงานเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

(๒) วิธีการส่งเรื่องให้พนักงานอัยการดำเนินการฟ้องคดีแพ่ง

หน่วยงานตัวความจะส่งเรื่องไปยังสำนักงานอัยการใด จะต้องพิจารณาประเภทของคดี ดังนี้

๑. ต้องพิจารณาว่าคดีอยู่ในเขตอำนาจศาลของศาลใด เนื่องจากมีสำนักงานอัยการที่รับผิดชอบดำเนินคดีตามเขตอำนาจศาล ดังนั้น จึงต้องพิจารณาเขตอำนาจศาลก่อนว่าคดีนั้นจำเลยมีภูมิลำเนา หรือมูลคดีเกิด หรืออสังหาริมทรัพย์ตั้งอยู่ในเขตศาลใด ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๔, มาตรา ๔ ทวิ ให้ส่งเรื่องไปยังสำนักงานอัยการซึ่งรับผิดชอบคดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลนั้น เช่น คดีอยู่ในเขตอำนาจของศาลจังหวัด ก็ให้ส่งเรื่องไปยังสำนักงานอัยการจังหวัดนั้น ๆ

๒. ต้องพิจารณาจำนวนทุนทรัพย์ว่า คดีมีทุนทรัพย์อยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวงหรือศาลจังหวัด กล่าวคือ คดีที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน ๓๐๐,๐๐๐ บาท อยู่ในเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแขวง ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑๗, มาตรา ๒๕ (๕) หน่วยงานตัวความจะต้องส่งเรื่องไปยังสำนักงานอัยการคดีศาลแขวง สำหรับคดีที่มีทุนทรัพย์เกินกว่า ๓๐๐,๐๐๐ บาท หรือคดีไม่มีทุนทรัพย์อยู่ในเขตอำนาจของศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี หรือศาลจังหวัด ซึ่งจะต้องส่งเรื่องไปยังสำนักงานอัยการที่ดำเนินคดีแพ่งที่รับผิดชอบในการดำเนินคดีแพ่งในเขตอำนาจศาลนั้น ๆ แล้วแต่กรณี

๓. คำร้องขอเพิกถอนมติที่ประชุมหรือที่ประชุมใหญ่ของนิติบุคคล คำร้องขอเลิกนิติบุคคล คำร้องขอตั้งหรือถอนผู้ชำระบัญชี หรือคำร้องขออื่นใดเกี่ยวกับนิติบุคคล ให้เสนอต่อศาลที่นิติบุคคลนั้นมีสำนักงานใหญ่อยู่ในเขตศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๔ เบญจ หากหน่วยงานตัวความประสงค์จะยื่นคำร้องที่เกี่ยวกับนิติบุคคลดังกล่าว จะต้องส่งเรื่องให้สำนักงานอัยการที่รับผิดชอบดำเนินคดีในศาลที่นิติบุคคลนั้นมีภูมิลำเนาอยู่ในเขต

(๓) ค่าฤชาธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี

พนักงานอัยการจะแจ้งข้อเท็จจริงให้ทราบหลังจากที่ได้จัดพนักงานอัยการดำเนินคดีให้ตามความประสงค์แล้ว กรมปศุสัตว์จึงต้องริบจัดสรรเงินค่าฤชาธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีส่งไปให้พนักงานอัยการโดยเร็ว

(๔) การนำพยานชี้แจงต่อพนักงานอัยการ

เมื่อได้ส่งเรื่องทั้งหมดเพื่อมอบหมายให้พนักงานอัยการเป็นนายความว่าต่าง/แก้ต่างคดีให้แล้ว ก่อนที่พนักงานอัยการจะทำคำฟ้อง คำให้การ หรือคำร้องและกำหนดแนวทางในการต่อสู้คดีให้กรมปศุสัตว์ พนักงานอัยการมีความจำเป็นต้องทราบข้อเท็จจริงและรายละเอียดต่าง ๆ การรวบรวมข้อเท็จจริงจากพยานเอกสาร พยานบุคคล และพยานวัตถุ โดยเฉพาะตัวความเองหรือพยานบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตัวความ ย่อมจะทำให้ทราบรายละเอียดได้ดีกว่าพยานอื่น ๆ ดังนั้น เมื่อพนักงานอัยการเรียกให้ตัวความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องไปพบ เพื่อสอบปากคำเป็นพยาน ตัวความหรือผู้ประสานงานควรไปพบตามวันเวลาที่กำหนด ทั้งนี้ เพื่อจะได้ชี้แจงข้อเท็จจริงและรายละเอียดต่าง ๆ ให้พนักงานอัยการทราบเพื่อประกอบการดำเนินคดีต่อไป

๓.๕.๔ ขั้นตอนกระบวนการในการดำเนินคดี

กรณีตามที่ได้ทำการศึกษามาแล้วข้างต้น ผู้ขอรับการประเมินได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ปรากฏในเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องทุกฉบับอย่างละเอียด เพื่อเรียบเรียงเรื่องราว ลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ก่อน - หลัง สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งศึกษาข้อกฎหมาย ระเบียบของทางราชการ และแนวคำพิพากษาศาลฎีกาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำการวินิจฉัยปรับกฎหมายเข้ากับ

ประเด็นข้อเท็จจริงในแต่ละเรื่อง พร้อมทั้งค้นหาและรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่สามารถใช้เป็นประโยชน์ในการดำเนินคดี แล้วจึงสรุปสำนวนส่งไปยังสำนักงานอัยการจังหวัดสมุทรปราการ ให้พิจารณายื่นคำร้องขอให้ศาลแต่งตั้งผู้ชำระบัญชีของห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. ต่อไป เนื่องจากห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. มีสำนักงานแห่งใหญ่ตั้งอยู่ที่อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ คดีจึงอยู่ในเขตอำนาจของศาลจังหวัดสมุทรปราการ โดยพนักงานอัยการได้แจ้งให้ผู้ขอรับการประเมินเข้าพบ เพื่อให้ถ้อยคำ และจัดส่งเอกสารหลักฐานเพิ่มเติมพร้อมเงินค่าธรรมเนียมศาลและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี และหลังจากนั้นพนักงานอัยการได้ยื่นคำร้องขอให้ศาลตั้งนางสาว ค. หุ้นส่วนของห้างหุ้นส่วนจำกัด จังสตาร์ เทรตติ้ง หรือเจ้าพนักงานบังคับคดี กรมบังคับคดี หรือบุคคลอื่นตามที่เห็นสมควร เป็นผู้ชำระบัญชีของห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. ต่อศาลจังหวัดสมุทรปราการ ให้ตามความประสงค์เป็นคดีแพ่งหมายเลขดำที่ ๑๖๖๓/๒๕๖๐ ระหว่าง กรมปศุสัตว์ ผู้ร้อง นางสาว ค. ผู้คัดค้าน โดยศาลจังหวัดสมุทรปราการนัดไต่สวนคำร้อง ในวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๓๐ นาฬิกา ซึ่งพนักงานอัยการได้อ้างผู้ขอรับการประเมินและเจ้าหน้าที่ของสำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์ เป็นพยานบุคคลที่ต้องมาเบิกความเป็นพยานต่อศาลในวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว ซึ่งกรณีการเตรียมพยานบุคคลเพื่อเบิกความต่อศาลจะต้องดำเนินการ ดังนี้

บุคคลที่จะไปเป็นพยานศาล มี ๒ ประเภท ได้แก่ พยานนำ และพยานหมาย

๑. พยานนำ คือ พยานที่คู่ความติดต่อให้ไปเบิกความและพยานยินดีไปศาลด้วยความสมัครใจ

๒. พยานหมาย คือ พยานที่คู่ความไม่สามารถนำไปเบิกความได้ จึงขอให้ศาลหมายเรียก

ให้ไปเบิกความ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๐๖ ประกอบ มาตรา ๑๐๘

การเบิกความ ศาลจะให้พยานเบิกความโดยวิธีเล่าเรื่องตามที่ตนได้รู้ ได้เห็น หรือได้ยินมา หรืออาจจะเบิกความโดยวิธีตอบคำถามของศาลหรือคู่ความ พยานจะต้องเบิกความด้วยวาจา และห้ามไม่ให้พยานอ่านข้อความที่จดหรือเขียนมา เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาลหรือเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญเท่านั้น และห้ามไม่ให้พยานเบิกความต่อหน้าพยานอื่นที่จะเบิกความในภายหลัง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๑๓ ประกอบมาตรา ๑๑๔ ดังนั้น การเตรียมพยานบุคคลเพื่อเบิกความต่อศาล ก่อนที่จะนำพยานเข้าเบิกความต่อศาล ควรต้องได้มีการทบทวนข้อเท็จจริงหรือแนวทางการเบิกความกับพนักงานอัยการก่อน โดยเมื่อต้องไปเบิกความต่อศาลเรื่องใด ควรพิจารณาว่าพยานบุคคลมีความเกี่ยวข้องกับคดีนั้นอย่างไร มีภารกิจที่เกี่ยวข้อง ในขั้นตอนใดบ้าง เบิกความเรียงตามลำดับเหตุการณ์ เพื่อให้การเสนอข้อมูลมีความครบถ้วน หรือบางกรณีพนักงานอัยการอาจจัดทำบันทึกถ้อยคำพยานแทนการซักถามเพื่อยื่นต่อศาล ซึ่งผู้ประสานงานคดีจะต้องนำบันทึกถ้อยคำดังกล่าวไปให้พยานตรวจสอบข้อเท็จจริงว่าถูกต้องหรือไม่ หรือนำพยานบุคคลดังกล่าวไปพบพนักงานอัยการเพื่อตรวจดูบันทึกถ้อยคำและทบทวนข้อเท็จจริง รวมทั้งทำความเข้าใจกับพนักงานอัยการถึงประเด็นและแนวทางการเบิกความก่อนเบิกความต่อศาล โดยเมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ ผู้ขอรับการประเมินซึ่งเป็นพยานนำ จึงได้เบิกความต่อศาลว่า คดีนี้กรมปศุสัตว์ โดยผู้อำนวยการสำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์ ปฏิบัติราชการแทนอธิบดีกรมปศุสัตว์ ตามคำสั่งกรมปศุสัตว์ ที่ ๕๗/๒๕๕๑ เรื่อง มอบอำนาจในการสั่งซื้อส่งจ้างและอนุมัติจ่ายเงินหมุนเวียนเพื่อผลิตวัคซีนจำหน่าย ได้ทำสัญญาซื้อขายไนโตรเจนเหลว จำนวน ๒๐๘,๐๐๐ ลิตร เป็นเงินทั้งสิ้น ๑,๔๐๒,๑๒๘ บาท (หนึ่งล้านสี่แสนสองพันหนึ่งร้อยยี่สิบแปดบาทถ้วน)

กับ ห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. โดย นาย ข. หุ้นส่วนผู้จัดการ ตามสัญญาซื้อขายเลขที่ ๑/๒๕๕๘ (สหข.) ลงวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๕๗ โดยกำหนดให้ผู้ขายจะต้องส่งมอบสิ่งของที่ซื้อขายตามสัญญาให้แก่ผู้ซื้อเป็นงวด ๆ ละ ๑๐๐ กิโลกรัม โดยกำหนดให้ผู้ขายจะส่งมอบสิ่งของตามสัญญาให้แก่ผู้ซื้อเป็นงวด ๆ ละ ๑๐๐ กิโลกรัม (งวดที่ ๑๖) ภายในวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ โดยห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. ได้ส่งมอบไนโตรเจนเหลว ในงวดที่ ๑ - ๑๒ เรียบร้อยแล้ว เมื่อวันที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๕๘ แต่ไม่ได้ส่งในงวดที่ ๑๓ - ๑๖ รวมจำนวน ๕๒,๐๐๐ ลิตร เป็นเงิน ๓๕๐,๕๓๒ บาท (สามแสนห้าหมื่นห้าร้อยสามสิบสองบาทถ้วน) สำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์ กรมปศุสัตว์ จึงได้มีหนังสือแจ้งไปยังห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. ผู้ขาย เพื่อให้ดำเนินการส่งมอบสิ่งของตามสัญญาและขอสงวนสิทธิ์การปรับตามสัญญา นับแต่วันถัดจากวันครบกำหนดส่งมอบตามสัญญาจนถึงวันที่ผู้ขายได้ส่งมอบสิ่งของให้แก่ผู้ซื้อจนถูกต้องครบถ้วนเป็นจำนวน ๓ ครั้ง แต่ปรากฏว่าหนังสือดังกล่าวไม่มีผู้รับและถูกส่งคืนมายังสำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์ โดยทราบภายหลังว่านาย ข. หุ้นส่วนผู้จัดการของห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. เสียชีวิตแล้ว เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๘ ด้วยโรคหัวใจล้มเหลว และไม่มีผู้ดำเนินกิจการต่อ สำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์ กรมปศุสัตว์ จึงไม่สามารถดำเนินการบอกเลิกสัญญากับห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. ได้ และหลังจากผู้เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการของห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. ถึงแก่ความตายแล้ว เป็นเหตุให้ห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. เป็นอันเลิกกัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๐๕๕ (๕) ประกอบมาตรา ๑๐๘๐ แต่ห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. ไม่มีการแต่งตั้งหุ้นส่วนผู้จัดการคนใหม่ และไม่มีการชำระบัญชี ซึ่งการที่หุ้นส่วนผู้จัดการของห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. ถึงแก่ความตาย จึงก่อให้เกิดความเสียหายแก่กรมปศุสัตว์ เพราะทำให้กรมปศุสัตว์ไม่สามารถดำเนินการบอกเลิกสัญญาซื้อขายดังกล่าวในกรณีผิดสัญญากับห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. ได้ และไม่ปรากฏว่าห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. มีหุ้นส่วนอื่นใดที่จะร้องให้ศาลตั้งเป็นผู้ชำระบัญชี ผู้ร้องจึงมีความจำเป็นเพื่อขอให้ศาลตั้งผู้ชำระบัญชีของห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. โดยขอให้ศาลตั้งนางสาว ค. ผู้เป็นหุ้นส่วนของห้างหุ้นส่วน ก. หรือเจ้าพนักงานบังคับคดีของกรมบังคับคดี หรือบุคคลอื่นตามที่ศาลเห็นสมควรให้เป็นผู้ชำระบัญชีของห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๒๕๑ เพื่อกรมปศุสัตว์จะได้ใช้สิทธิตามกฎหมายต่อไป

โดยศาลจังหวัดสมุทรปราการได้มีคำสั่งตั้งนางสาว ค. เป็นผู้ชำระบัญชีของห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. ตามคดีหมายเลขดำที่ พ ๑๑๖๓/๒๕๖๐ คดีหมายเลขแดงที่ พ ๒๓๒๔/๒๕๖๐ ระหว่างกรมปศุสัตว์ ผู้ร้อง นางสาว ค. ผู้คัดค้าน โดยสำนักงานอัยการจังหวัดสมุทรปราการและกรมปศุสัตว์ พิจารณาแล้วเห็นว่า ศาลมีคำสั่งตั้งผู้ชำระบัญชีตามคำร้องแล้ว จึงเห็นควรที่จะไม่อุทธรณ์คำสั่งของศาลจังหวัดสมุทรปราการอีกต่อไป ซึ่งหากมีการอุทธรณ์คำสั่งของศาลดังกล่าว กรมปศุสัตว์ก็จะไต่ยื่นคำแก้อุทธรณ์ต่อศาลชั้นต้นภายใน ๑๕ วันนับแต่วันได้รับสำเนาอุทธรณ์ และต้องพิจารณาตามหลักเกณฑ์ของกระทรวงการคลัง

๓.๕.๕ การอุทธรณ์ ฎีกา

หลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติในการอุทธรณ์ ฎีกาคดีแพ่งในศาลยุติธรรม

๑. คดีแพ่งที่มีจำนวนทุนทรัพย์ในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาไม่เกิน ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท และศาลพิพากษาให้ส่วนราชการเป็นฝ่ายแพ้คดีหรือพิพากษาให้ส่วนราชการชนะคดีไม่เต็มตามฟ้อง

กรณีจะอุทธรณ์ ฎีกาหรือไม่ ให้อยู่ในดุลพินิจของส่วนราชการเจ้าของคดีและพนักงานอัยการที่สำนักงานอัยการสูงสุดมอบหมาย โดยไม่ต้องส่งเรื่องให้กระทรวงการคลังพิจารณา ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความเป็นธรรม และประโยชน์ของทางราชการเป็นสำคัญ

ในกรณีที่ส่วนราชการเจ้าของคดีและพนักงานอัยการที่สำนักงานอัยการสูงสุดมอบหมาย มีความเห็นไม่ตรงกัน ให้พิจารณาว่า การอุทธรณ์ ฎีกา จะเป็นประโยชน์กับทางราชการและผลของคำพิพากษา จะใช้เป็นบรรทัดฐาน ให้ดำเนินการอุทธรณ์ ฎีกาต่อไป โดยไม่ต้องส่งเรื่องให้กระทรวงการคลังพิจารณา

๒. คดีแพ่งที่มีจำนวนทุนทรัพย์ในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาเกินกว่า ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท และศาลพิพากษาให้ส่วนราชการเป็นฝ่ายแพ้คดี หรือพิพากษาให้ส่วนราชการชนะคดีไม่เต็มตามฟ้อง หากส่วนราชการเจ้าของคดีและพนักงานอัยการที่สำนักงานอัยการสูงสุดมอบหมายเห็นควรอุทธรณ์ ฎีกาต่อไป ให้ส่วนราชการดำเนินการอุทธรณ์ ฎีกา โดยไม่ต้องส่งเรื่องให้กระทรวงการคลังพิจารณา

ในกรณีที่ส่วนราชการเจ้าของคดีและพนักงานอัยการที่สำนักงานอัยการสูงสุดมอบหมาย มีความเห็นไม่ตรงกันว่า คดีไม่ควรอุทธรณ์ ฎีกา ให้ดำเนินการอุทธรณ์ ฎีกา ไปก่อน เนื่องจากเป็นคดีที่มี ทุนทรัพย์สูง แล้วจึงส่งเรื่องให้กระทรวงการคลังพิจารณาโดยเร็ว

โดยคดีนี้ผู้คัดค้านยื่นอุทธรณ์ กรมปศุสัตว์จึงยืนยันว่า การที่ผู้คัดค้านยินยอมให้นาย ข. หุ่นส่วนผู้จัดการนำชื่อตนเข้าเป็นหุ้นส่วนโดยมิได้ติดตามทวงถามหรือดำเนินการอย่างใดให้ตนเอง พ้นจากการเป็นหุ้นส่วนของห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. ผู้คัดค้านจึงต้องรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของตนที่ยังต้องมีอยู่ กับห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. トラบใดที่ยังไม่นำชื่อออกจากการเป็นหุ้นส่วน แม้จะอ้างว่าไม่เคยเข้าไปยุ่งเกี่ยว ในการบริหารงานของห้าง รวมทั้งไม่เคยรับผลประโยชน์จากห้างก็ตาม ก็เป็นเพียงการกล่าวอ้างลอย ๆ บุคคลภายนอกย่อมไม่ทราบด้วย ผู้คัดค้านจึงไม่อาจกล่าวอ้างใด ๆ เพื่อปิดหน้าที่รับผิดชอบในฐานะ หุ้นส่วนที่ผู้คัดค้านยังมีสถานะอยู่ตามกฎหมายได้ ที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งตั้งนางสาว ข. ผู้คัดค้าน เป็นผู้ชำระ บัญชีของห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. นั้นชอบด้วยเหตุผลและเป็นธรรมแล้ว จึงเห็นว่าอุทธรณ์ของผู้คัดค้าน ฟังไม่ขึ้น โดยกรมปศุสัตว์ได้สรุปประเด็นและมีหนังสือไปยังสำนักงานอัยการจังหวัดสมุทรปราการ เพื่อขอความอนุเคราะห์ให้ดำเนินการยื่นคำแก้อุทธรณ์ให้กับกรมปศุสัตว์ต่อไป

ต่อมาศาลจังหวัดสมุทรปราการได้มีหมายนัด ลงวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑ แจ้งมายัง กรมปศุสัตว์ ผู้ร้อง ในคดีหมายเลขดำที่ พ ๑๑๖๓/๒๕๖๐ คดีหมายเลขแดงที่ พ ๒๓๒๔/๒๕๖๐ ระหว่าง กรมปศุสัตว์ ผู้ร้อง นางสาว ค. ผู้คัดค้าน ซึ่งศาลนัดฟังคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค ๑ ในวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ เวลา ๑๓.๓๐ นาฬิกา ณ ศาลจังหวัดสมุทรปราการ โดยกรมปศุสัตว์ได้มีหนังสือ มอบอำนาจให้ผู้ขอรับการประเมิน เป็นผู้มีส่วนในการเข้าฟัง และคัดสำเนาคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ภาค ๑ ในวันเวลาที่กำหนด ซึ่งศาลอุทธรณ์ภาค ๑ พิจารณาแล้วเห็นว่า เมื่อปรากฏทำคำร้องของผู้ร้อง มิได้เจาะจงที่จะขอให้ศาลตั้งผู้คัดค้านแต่เพียงผู้เดียวเป็นผู้ชำระบัญชีของห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. แต่ยังสามารถยื่นคำร้องขอให้ตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี หรือบุคคลอื่นที่ศาลเห็นสมควรให้เป็นผู้ชำระบัญชี ดังนั้น หากตั้งผู้คัดค้านให้เป็นผู้ชำระบัญชีก็ย่อมเสี่ยงเห็นได้ว่าจะเกิดปัญหาในการชำระบัญชี และไม่เกิด ประโยชน์แก่ห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. หรือผู้มีส่วนได้เสียอื่นใดรวมทั้งผู้ร้องด้วย จึงเห็นสมควรแต่งตั้ง เจ้าพนักงาน บังคับคดีให้เป็นผู้ชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. พิพากษาแก้เป็นว่าให้แต่งตั้งเจ้าพนักงาน

บังคับคดีที่ยินยอมเป็นผู้ชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. ค่าฤชาธรรมเนียมทั้งสองศาลให้เป็นไปตามคดีหมายเลขดำที่ พ.๕๔๐/๒๕๖๑ คดีหมายเลขแดงที่ ๓๐๗๘/๒๕๖๑ ซึ่งสำนักงานอัยการจังหวัดสมุทรปราการพิจารณาแล้วเห็นว่า ศาลอุทธรณ์ภาค ๑ ได้มีคำสั่งตามคำร้องแล้ว จึงมีคำสั่งไม่ฎีกาคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค ๑ ดังกล่าว คดีจึงถึงที่สุดในระดับศาลอุทธรณ์ โดยกรมปศุสัตว์ ได้มีหนังสือแจ้งผลคำพิพากษาคดีดังกล่าวไปยังกรมบังคับคดี เพื่อพิจารณาแต่งตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีของกรมบังคับคดี เป็นผู้ชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. เพื่อชำระสะสางการงานของห้างหุ้นส่วน กับจัดการใช้หนี้เงินให้กรมปศุสัตว์ต่อไป โดยผู้ชำระบัญชีมีหน้าที่ต้องบอกกล่าวแก่ประชาชนโดยประกาศโฆษณาในหนังสือพิมพ์แห่งท้องที่อย่างน้อยหนึ่งคราวว่าห้างหุ้นส่วนได้เลิกกันแล้ว และให้ผู้เป็นเจ้าหนี้ทั้งหลายยื่นคำทวงหนี้แก่ผู้ชำระบัญชี และส่งคำบอกกล่าวอย่างเดียวกันเป็นจดหมายลงทะเบียนไปรษณีย์ไปยังเจ้าหนี้ทั้งหลายทุก ๆ คน บรรดามีชื่อปรากฏในสมุด บัญชี หรือเอกสารของห้างหุ้นส่วนนั้นต่อไป

บทที่ ๔

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

๔.๑ บทสรุป

คดีนี้กรมปศุสัตว์ โดยผู้อำนวยการสำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์ ปฏิบัติราชการแทนอธิบดีกรมปศุสัตว์ ตามคำสั่งกรมปศุสัตว์ ที่ ๕๗/๒๕๕๑ เรื่อง มอบอำนาจในการสั่งซื้อส่งจ้างและอนุมัติจ่ายเงินหมุนเวียนเพื่อผลิตวัคซีนจำหน่าย ได้ทำสัญญาซื้อขายไนโตรเจนเหลว จำนวน ๒๐๘,๐๐๐ ลิตร เป็นเงินทั้งสิ้น ๑,๔๐๒,๑๒๘ บาท (หนึ่งล้านสี่แสนสองพันหนึ่งร้อยยี่สิบแปดบาทถ้วน) กับ ห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. โดย นาย ข. หุ้นส่วนผู้จัดการ ตามสัญญาซื้อขายเลขที่ ๑/๒๕๕๘ (สทข.) ลงวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๕๗ โดยสัญญาข้อ ๓ กำหนดให้ผู้ขายจะส่งมอบสิ่งของที่ซื้อขายตามสัญญาให้แก่ผู้ซื้อเป็นงวด ๆ ณ สำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์ ตำบลปากช่อง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ครบกำหนดส่งมอบงวดสุดท้าย (งวดที่ ๑๖) ภายในวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ โดยห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. ได้ส่งมอบไนโตรเจนเหลว ในงวดที่ ๑ - ๑๒ เรียบร้อยแล้ว เมื่อวันที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๕๘ แต่ไม่ได้ส่งในงวดที่ ๑๓ - ๑๖ รวมจำนวน ๕๒,๐๐๐ ลิตร เป็นเงิน ๓๕๐,๕๓๒ บาท (สามแสนห้าหมื่นห้าร้อยสามสิบสองบาทถ้วน) สำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์ กรมปศุสัตว์ จึงได้มีหนังสือแจ้งไปยังห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. ผู้ขาย เพื่อให้ดำเนินการส่งมอบสิ่งของตามสัญญาและขอสงวนสิทธิการปรับตามสัญญา นับแต่วันถัดจากวันครบกำหนดส่งมอบตามสัญญาจนถึงวันที่ผู้ขายได้ส่งมอบสิ่งของให้แก่ผู้ซื้อจนถูกต้องครบถ้วน เป็นจำนวน ๓ ครั้ง แต่ปรากฏว่าหนังสือดังกล่าวไม่มีผู้รับและถูกส่งคืน โดยทราบภายหลังว่านาย ข. หุ้นส่วนผู้จัดการของห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. เสียชีวิตแล้ว เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๘ ด้วยโรคหัวใจล้มเหลว และไม่มีผู้ดำเนินกิจการต่อกรมปศุสัตว์จึงไม่สามารถดำเนินการบอกเลิกสัญญาซื้อขายในกรณีผิดสัญญา กับห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. ได้ ดังนั้น เพื่อมิให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการ จึงได้ดำเนินการ ดังนี้

(๑) เมื่อนาย ข. หุ้นส่วนประเภทไม่จำกัดความรับผิดชอบและเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการตายห้างหุ้นส่วนจำกัดต้องเลิกกัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๐๕๕ (๕) ประกอบด้วย มาตรา ๑๐๘๐ และจะต้องตั้งผู้ชำระบัญชี เพื่อชำระสะสางการทำงานของห้างหุ้นส่วนจำกัดให้เสร็จไปกับการจัดการใช้หนี้และแจกจ่ายสินทรัพย์ของห้างหุ้นส่วนนั้น จึงต้องยื่นคำร้องต่อศาลจังหวัดสมุทรปราการ ขอให้ศาลตั้งผู้ชำระบัญชีของห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. เนื่องจากห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. มีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ในเขตอำนาจศาล โดยขอให้ศาลตั้งนางสาว ค. ผู้เป็นหุ้นส่วนของห้างหุ้นส่วน ก. หรือเจ้าพนักงานบังคับคดีของกรมบังคับคดี หรือบุคคลอื่นตามที่ศาลเห็นสมควรให้เป็น ผู้ชำระบัญชีของห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๒๕๑ เพื่อกรมปศุสัตว์จะได้ใช้สิทธิตามกฎหมายต่อไป

(๒) เข้าพบพนักงานอัยการเจ้าของสำนวน เพื่อให้ถ้อยคำและจัดส่งเอกสารหลักฐานเพิ่มเติม พร้อมเงินค่าธรรมเนียมศาลและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี

(๓) เบิกความเป็นพยานต่อศาลในนัดไต่สวนคำร้องตามวันเวลาที่ศาลกำหนด ให้เข้าองค์ประกอบของการตั้งผู้ชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนจำกัด

(๔) ศาลพิพากษาให้แต่งตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีผู้ที่ยินยอมเป็นผู้ชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. ตามคำร้องของกรมปศุสัตว์ ผู้ร้อง

(๕) กรมปศุสัตว์มีหนังสือแจ้งผลคำพิพากษาไปยังกรมบังคับคดี เพื่อพิจารณาแต่งตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีของกรมบังคับคดี เป็นผู้ชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนจำกัด ก. เพื่อชำระสะสางการงานของห้างหุ้นส่วน กับจัดการใช้หนี้เงินให้กรมปศุสัตว์ต่อไป

๔.๒ ข้อเสนอแนะ

๑. ในการดำเนินคดีแพ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มีขั้นตอนกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการเสนอคำฟ้อง คำร้องขอต่อศาลไว้ จึงต้องศึกษาเรื่องเขตอำนาจศาลก่อนว่าคดีนั้น จำเลยมีภูมิลำเนา หรือมูลคดีเกิด หรืออสังหาริมทรัพย์ หรือนิติบุคคลมีสำนักงานใหญ่ อยู่ในเขตศาลใด ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๔ มาตรา ๔ ทวิ มาตรา ๔ เบญจ เพื่อจะได้ส่งเรื่องไปยังสำนักงานอัยการซึ่งรับผิดชอบคดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลนั้นได้อย่างถูกต้อง ซึ่งการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายนั้นอาจเกิดความเสียหายแก่คดีได้

๒. กรณีนิติบุคคลที่เข้าทำสัญญาซื้อขายกับกรมปศุสัตว์ จะมีทั้งนิติบุคคลประเภทห้างหุ้นส่วนจำกัด และบริษัทจำกัด ซึ่งหากผิดสัญญาและมีความรับผิดชอบที่ต้องชำระหนี้ให้แก่กรมปศุสัตว์ และภายหลัง นิติบุคคลนั้นได้เลิกกิจการไปเพราะเหตุอื่นนอกจากล้มละลาย และไม่มีผู้ชำระบัญชี ทำหน้าที่ชำระสะสาง การงานของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท กรมปศุสัตว์ก็สามารถดำเนินการร้องขอให้ศาลตั้งผู้ชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท ได้ในรูปแบบเดียวกันนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๒๕๑

๓. การร้องขอให้ศาลตั้งผู้ชำระบัญชีให้ครอบคลุมและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ควรระบุให้ชัดเจน ในคำร้องขอให้ศาลตั้งบุคคล ประกอบด้วย

(๑) หุ้นส่วน หรือ ผู้ถือหุ้นของนิติบุคคลผู้มีความเกี่ยวพันและรู้ถึงสิทธิหน้าที่ของตน ที่มีอยู่กับห้างหุ้นส่วน หรือบริษัทนั้น

(๒) เจ้าพนักงานบังคับคดี ซึ่งมีอำนาจตามกฎหมายในอันที่จะปฏิบัติการเพื่อคุ้มครองสิทธิของคู่ความในระหว่างพิจารณาหรือบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล หรือ

(๓) บุคคลอื่นตามที่ศาลเห็นสมควร ให้เป็นผู้ชำระบัญชีของห้างหุ้นส่วน หรือบริษัท นั้น ส่วนการที่ศาลจะตั้งผู้ใดเป็นผู้ชำระบัญชีนั้นเป็นไปตามกระบวนการพิจารณาที่ศาลเห็นควร

๔. เมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งตั้งบุคคลใดเป็นผู้ชำระบัญชีของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทแล้ว กรมปศุสัตว์ต้องรีบยื่นคำทวงหนี้แก่ผู้ชำระบัญชีตามจำนวนความเสียหายที่ได้รับ ส่วนกรณีศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นผู้ชำระบัญชีของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท หากไม่ได้ระบุเจ้าหน้าที่ผู้ใดเป็นผู้ชำระบัญชีโดยตรง กรมปศุสัตว์ต้องทำหนังสือติดตามสอบถามไปยังกรมบังคับคดีให้แจ้งชื่อผู้ชำระบัญชีให้กรมปศุสัตว์ทราบโดยด่วน เพื่อจะได้ใช้สิทธิตามกฎหมายต่อไป

บรรณานุกรม

๑. หนังสือ

สำนักงานคดีแพ่ง สำนักงานอัยการสูงสุด. คู่มือการส่งเรื่องให้พนักงานอัยการดำเนินคดีแพ่ง.

กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดบางกอกบล็อก, ๒๕๕๕.

เอื้อน ชุนแก้ว. คู่มือการศึกษากฎหมายหุ้นส่วนและบริษัท. พิมพ์ครั้งที่๑. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์

พลสยาม พรินต์ติ้ง (ประเทศไทย), ๒๕๕๔.

๒. เอกสารอิเล็กทรอนิกส์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. “บทที่ ๓ แนวทางในการชำระบัญชี”, http://cuir.car.chula.ac.th/dspace/bitstream/123456789/22450/5/Supavadee_Po_ch3.pdf. วันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

๓. กฎหมาย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

พระธรรมนูญศาลยุติธรรม

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔

พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๓

ภาคผนวก